

หมวดวิชาที่ ๒ การทหาร

วิชา กฎหมายทหาร

วัตถุประสงค์ของบทเรียน

ให้ นทน.แต่ละคนรู้เรื่องกฎหมายทหาร เพื่อเป็นแนวทางปฏิบัติตนให้ถูกต้องในการปฏิบัติหน้าที่ราชการ

วัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม

๑. บอกความหมายของกฎหมายได้ถูกต้อง
๒. บอกประเภทของกฎหมายได้ถูกต้อง
๓. บอกรายละเอียดของประมวลกฎหมายอาญาทหารได้ถูกต้อง
๔. บอกรายละเอียดของพระราชบัญญัติธรรมนูญศาลทหารได้ถูกต้อง
๕. บอกรายละเอียดของพระราชบัญญัติกฎอัยการศึกได้ถูกต้อง

เรื่องที่ศึกษา

๑. ความหมายของกฎหมายทั่วไป
 ๒. ประมวลกฎหมายอาญาทหาร
 ๓. พ.ร.บ.ธรรมนูญศาลทหาร
 ๔. พ.ร.บ.กฎอัยการศึก
-

คำนำ

ทุกวันนี้ประชากรในโลกใบนี้ล้วนมีการนำเอาเทคโนโลยีที่ทันสมัยมาใช้ในชีวิตประจำวัน เป็นส่วนมาก แต่ในการดำเนินชีวิตประจำวันของแต่ละคนไม่เหมือนกัน เพราะฉะนั้นผู้ปกครองประเทศของแต่ละประเทศก็จะออกกฎ ระเบียบต่าง ๆ เพื่อนำมาบังคับประชากรให้ปฏิบัติตาม หรือที่ว่า “กฎหมาย” นั้นเอง ซึ่งทุกประเทศในโลกที่เจริญแล้วและเป็นประชาธิปไตยจะต้องมี “กฎหมาย”

เช่นเดียวกันกฎหมายทหาร เป็นสิ่งจำเป็นสำหรับข้าราชการทหารทุกคน ซึ่งจะต้องได้รับการศึกษาและเรียนรู้ เพื่อให้เกิดประโยชน์กับตนเอง เพราะกฎหมายทหารต่างจากกฎหมายพลเรือนหรือบุคคลทั่วไป (ตามข้อตกลงระหว่างกระทรวงกลาโหมกับกระทรวงมหาดไทย) สำหรับวิชากฎหมายทหาร ซึ่ง นทน.ทุกท่านจะได้ศึกษาต่อไปนี้ เพื่อเป็นแนวทางปฏิบัติตนให้ถูกต้องในการปฏิบัติหน้าที่ราชการต่อไปในอนาคต

คณะอาจารย์ รร.นวม.กกศ.ยศ.ทอ.บศอ.

ม.ค.๕๗

๒. ประเภทกฎหมาย

การแบ่งประเภทกฎหมาย นิยมแบ่งออกเป็นประเภทใหญ่ ๓ ประเภท คือ

- กฎหมายเอกชน
- กฎหมายมหาชน
- กฎหมายระหว่างประเทศ

กฎหมายเอกชน คือ กฎหมายที่ว่าด้วยความสัมพันธ์ระหว่างเอกชนพลเมืองด้วยกันไม่เกี่ยวกับเรื่องของส่วนรวม เช่น การกู้ยืมเงินระหว่างกัน การเลี้ยงดูอุปการะบุตรของบิดามารดา เป็นต้น

กฎหมายเอกชน แบ่งออกเป็น

- กฎหมายแพ่ง
- กฎหมายพาณิชย์
- กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง

กฎหมายแพ่ง คือ กฎหมายว่าด้วยสิทธิและหน้าที่ของบุคคล เช่น เรื่องสภาพบุคคล ทรัพย์สิน นิติกรรม ครอบครัว และมรดก เป็นต้น การกระทำผิดทางแพ่ง ถือว่าเป็นการละเมิดต่อบุคคลที่เสียหายโดยเฉพาะ ไม่ทำให้ประชาชนทั่วไปเดือดร้อนอย่างการกระทำความผิดอาญา

กฎหมายพาณิชย์ คือ กฎหมายว่าด้วยสิทธิและหน้าที่ของบุคคลบางจำพวกเป็นพิเศษต่างหากจากสิทธิและหน้าที่ของบุคคลสามัญ โดยที่บุคคลจำพวกนี้ประกอบการพาณิชย์กรรม เช่น เกี่ยวกับการตั้งหุ้นส่วนบริษัท การประกอบการรับขน และเรื่องเกี่ยวกับตัวเงิน (เช่น เช็ค) เป็นต้น

กฎหมายแพ่งและกฎหมายพาณิชย์ของประเทศไทย บัญญัติรวมเป็นกฎหมายฉบับเดียวกันเรียกชื่อว่า "ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์"

กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง คือ กฎหมายว่าด้วยข้อบังคับที่ใช้ในการดำเนินคดีแพ่งเป็นบทบัญญัติว่าด้วยบุคคลหลายฝ่ายพิพาทหรือมีข้อโต้แย้งกัน แล้วแสวงหาความยุติธรรมจากบ้านเมือง เช่น ฟ้องในเรื่องละเมิด ฟ้องเรื่องผิดสัญญา เป็นต้น กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งของประเทศไทยมีชื่อว่า "ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง"

กฎหมายมหาชน คือ กฎหมายว่าด้วยความสัมพันธ์ระหว่างรัฐและพลเมืองของรัฐซึ่งเป็นเรื่องของส่วนรวม เช่น เกี่ยวกับเรื่องที่ต้องเข้ารับราชการทหาร จะต้องเสียภาษีอากรให้แก่รัฐ จะต้องเคารพสิทธิในชีวิต ร่างกาย และทรัพย์สินของบุคคลอื่นรวมทั้งกำหนดเกี่ยวกับการดำเนินกิจการสาธารณูปโภคด้วย เป็นต้น

กฎหมายมหาชน แบ่งออกเป็น

- กฎหมายรัฐธรรมนูญ
- กฎหมายอาญา
- กฎหมายปกครอง
- กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา
- กฎหมายว่าด้วยธรรมนูญศาลยุติธรรม

กฎหมายรัฐธรรมนูญ คือ กฎหมายว่าด้วยระเบียบอำนาจสูงสุดของรัฐ (อำนาจอธิปไตยอันได้แก่ อำนาจอธิปไตย อำนาจบริหาร และอำนาจตุลาการ) การให้สิทธิและการกำหนดหน้าที่ของราษฎร กฎหมายรัฐธรรมนูญ ถือเป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศ กฎหมายจะบัญญัติให้ขัดแย้งกับกฎหมายรัฐธรรมนูญไม่ได้

กฎหมายอาญา คือ กฎหมายที่ว่าด้วยความผิด และมีบทกำหนดโทษไว้แน่นอน กฎหมายอาญาของประเทศไทย ได้แก่ ประมวลกฎหมายอาญา ประมวลกฎหมายอาญาทหาร พระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พระราชบัญญัติการจราจรทางบก พระราชบัญญัติการพนัน เป็นต้น

กฎหมายปกครอง คือ กฎหมายว่าด้วยหลักและข้อบังคับซึ่งว่าด้วยระเบียบและวิธีการดำเนินการของราชการฝ่ายบริหาร และว่าด้วยความเกี่ยวข้อง ซึ่งเอกชนจะพึงมีต่อทางราชการ มีการแบ่งราชการบริหารออกเป็นส่วนกลาง (กระทรวง ทบวงกรมต่าง ๆ) ส่วนภูมิภาค (จังหวัด, อำเภอ) ส่วนท้องถิ่น (เทศบาล, สุขาภิบาล) ตัวอย่าง กฎหมายปกครอง เช่น พระราชบัญญัติเทศบาล พระราชบัญญัติจัดระเบียบราชการกระทรวงกลาโหม พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการทหาร เป็นต้น

กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา คือ กฎหมายว่าด้วยการดำเนินการต่าง ๆ เพื่อให้ผู้กระทำความผิดอาญาได้รับโทษตามที่กฎหมายอาญาบัญญัติไว้ เป็นกฎหมายที่ว่าด้วยการสืบหาตัวผู้กระทำผิด การจับกุม สอบสวน การฟ้อง การพิจารณาในศาล ตลอดจนการบังคับ ตามคำพิพากษาของศาล กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของประเทศไทย เรียกชื่อว่า "ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา"

กฎหมายว่าด้วยธรรมนูญศาลยุติธรรม คือ กฎหมายว่าด้วยการจัดศาลยุติธรรม อันเป็นองค์กรแห่งอำนาจตุลาการของรัฐ แบ่งศาลออกเป็นชั้น ๆ กำหนดเขตอำนาจของศาล องค์คณะผู้พิพากษาลงจดอำนาจของผู้พิพากษา อำนาจในการพิจารณาพิพากษาคดี เป็นต้น

กฎหมายระหว่างประเทศ คือ หลักระเบียบความประพฤติระหว่างประเทศ ซึ่งประเทศต่าง ๆ ยอมรับนับถือเพราะเหตุที่ประเทศต่าง ๆ มีความสัมพันธ์กัน กฎหมายระหว่างประเทศขาดสภาพบังคับ คือไม่มีบทลงโทษโดยตรงเมื่อมีการละเมิดกฎหมายระหว่างประเทศ จึงไม่น่าจะนับว่าเป็นกฎหมายแต่ประเทศต่าง ๆ ยอมรับนับถือ โดยถือหลักถ้อยที่ถ้อยปฏิบัติ

ตัวอย่างที่สำคัญของกฎหมายระหว่างประเทศได้แก่ อนุสัญญาต่าง ๆ เช่น อนุสัญญาเจนีวา ว่าด้วยเชลยศึก อนุสัญญาว่าด้วยการเป็นพลเมืองระหว่างประเทศ เป็นต้น

กฎหมายระหว่างประเทศ แบ่งออกได้เป็น ๓ สาขา คือ

- แผนกคดีเมือง
- แผนกคดีบุคคล
- แผนกคดีอาญา

กฎหมายระหว่างประเทศแผนกคดีเมือง เป็นกฎหมายว่าด้วยหลักเกณฑ์ในการเป็นรัฐรูปของรัฐ และเขตแดน ตลอดจนความสัมพันธ์ระหว่างรัฐต่อรัฐ เช่น ในเรื่องการเจริญสัมพันธไมตรี การตั้งผู้แทนของรัฐไปประจำอิกรัฐหนึ่ง รวมทั้งเรื่องอื่น ๆ เช่น หลักการทำสงคราม เป็นต้น

กฎหมายระหว่างประเทศแผนกคดีบุคคล เป็นกฎหมายว่าด้วยความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลที่อยู่ต่างประเทศกัน โดยกำหนดว่าในกรณีที่เกิดพิพาทกัน จะใช้กฎหมายของประเทศใดบังคับ (เช่น ในเรื่องการสมรส ยากที่จะหาให้ ๓ ประเทศมีกฎหมายเหมือนกัน)

กฎหมายระหว่างประเทศแผนกคดีอาญา เป็นกฎหมายที่มีวัตถุประสงค์เพื่อให้รัฐทั้งหลายใช้อำนาจปราบปรามผู้กระทำความผิดทั่ว ๆ ไป ไม่ยอมให้ผู้กระทำความผิดรอดพ้นอาญา โดยการหนีไปยังอีกประเทศหนึ่งได้ มุ่งหมายในเรื่องการส่งผู้ร้ายข้ามแดนเป็นหลักสำคัญ

กฎหมายประเภทต่าง ๆ ดังกล่าวยังแบ่งออกได้อีกอย่างหนึ่ง เป็นกฎหมายสารบัญญัติ และกฎหมายวิธีสบัญญัติ

กฎหมายสารบัญญัติ เป็นกฎหมายที่ว่าด้วยสิทธิและหน้าที่ของราษฎร ว่ามีสิทธิที่จะได้รับความคุ้มครองอย่างไร (เช่น บัญญัติว่าการทำร้ายร่างกายเป็นความผิดกำหนดโทษแน่นอนไว้) กฎหมายที่เป็นสารบัญญัติ เช่น ประมวลกฎหมายอาญา, ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

กฎหมายวิธีสบัญญัติ เป็นกฎหมายว่าด้วยการดำเนินการทั้งปวง เพื่อให้ผู้ละเมิดกฎหมายสารบัญญัติได้รับโทษตามที่บัญญัติไว้ในกฎหมายสารบัญญัติ กฎหมายที่เป็นวิธีสบัญญัติ เช่น ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ซึ่งบัญญัติในเรื่องการจับกุม สอบสวน และดำเนินการฟ้องให้ศาลลงโทษ เป็นต้น

๓. รูปกฎหมาย

กฎหมายของประเทศไทย มีรูปกฎหมายทั่ว ๆ ไป ดังนี้

- รัฐธรรมนูญ
- พระราชบัญญัติ
- พระราชกำหนด
- พระราชกฤษฎีกา
- กฎกระทรวง

นอกจากนี้แล้วยังมีรูปกฎหมายของราชการบริหารส่วนภูมิภาค เช่น ข้อบัญญัติจังหวัด ข้อบัญญัติกรุงเทพมหานคร และรูปกฎหมายของราชการบริหารส่วนท้องถิ่น เช่น เทศบัญญัติ อบต. อบจ. อบ. เป็นต้น

สำหรับกฎหมายที่มีชื่อว่า "ประมวลกฎหมาย" ขึ้นต้นนั้น เป็นลักษณะการเรียบเรียงกฎหมายให้เป็นหมวดหมู่ อ่านเข้าใจง่าย ตัวประมวลกฎหมายไม่ใช่กฎหมาย จึงไม่มีผลบังคับใช้เป็นกฎหมายโดยตรง ต้องมีกฎหมายรูปทั่วไป เช่น พระราชบัญญัติให้ใช้ประมวลกฎหมายนั้น มีผลเป็นกฎหมายอีกชั้นหนึ่ง

ประมวลกฎหมายของประเทศไทยในขณะนี้ ได้แก่ ประมวลกฎหมายอาญา ประมวลกฎหมายอาญาทหาร ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ประมวลกฎหมายที่ดิน และประมวลรัษฎากร

พระราชบัญญัติธรรมนูญศาลทหาร

๑. ธรรมนูญศาลทหารคืออะไร

ธรรมนูญศาลทหาร คือ กฎหมายที่ว่าด้วยศาลทหาร ได้แก่การจัดตั้งศาล แบ่งศาลออกเป็นชั้นต่าง ๆ กำหนดเขตอำนาจของศาล องค์คณะตุลาการ อำนาจของตุลาการศาลทหาร นอกจากนั้นยังบัญญัติรวมวิธีพิจารณาความอาญาทหารเข้าไว้ด้วย

ธรรมนูญศาลทหารฉบับปัจจุบัน คือ พระราชบัญญัติธรรมนูญศาลทหาร พ.ศ.๒๔๙๘ (ซึ่งได้มีการแก้ไขต่อ ๆ มาอีกหลายครั้ง)

๒. ศาลทหารคืออะไร

คำว่า ศาลทหารมีความหมาย ๒ อย่าง คือ หมายถึงที่ทำการของศาลทหาร หรือ

หมายถึงตุลาการ ซึ่งปฏิบัติหน้าที่พิจารณาพิพากษาคดีที่ฟ้องยังศาลทหาร เช่นเดียวกับผู้พิพากษาของศาลพลเรือน

ศาลทหารสังกัดอยู่ในกระทรวงกลาโหม งานธุรการของศาลทหารอยู่ในความรับผิดชอบของรัฐมนตรีกว่าการกระทรวงกลาโหม ซึ่งมีเจ้าศาลทหารเป็นผู้รับผิดชอบในการปฏิบัติงานธุรการต่าง ๆ ของศาลทหาร สำหรับงานด้านอรรถคดี คือการพิจารณาคดีการพิพากษาคดีตลอดจนการออกคำสั่งในคดีเป็นเรื่องอยู่ในดุลพินิจของศาลทหารโดยเฉพาะ

๓. ประเภทและชั้นของศาลทหาร

๓.๑ ศาลทหารแบ่งออกเป็น ๓ ประเภทคือ

- ศาลทหารในเวลาปกติ
- ศาลทหารในเวลาไม่ปกติ
- ศาลอาญาศึก

คำว่า "ในเวลาไม่ปกติ" หมายถึงเวลาที่ - มีการรบ หรือ

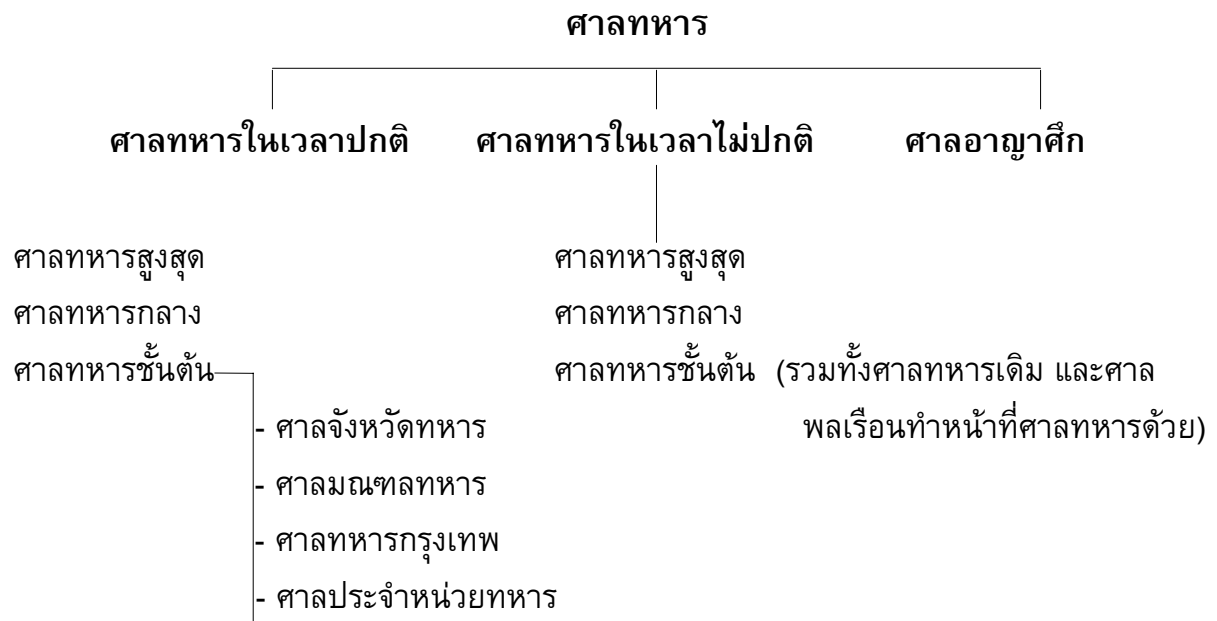
- มีสถานะสงคราม หรือ
- ประกาศใช้กฎอัยการศึก

๓.๒ ศาลทหารแบ่งออกเป็น ๓ ชั้น คือ

- ศาลทหารชั้นต้น ได้แก่ศาลจังหวัดทหาร, ศาลมณฑลทหาร, ศาลทหารกรุงเทพ และศาลประจำหน่วยทหาร

- ศาลทหารกลาง เป็นศาลชั้นอุทธรณ์
- ศาลทหารสูงสุด เป็นศาลชั้นฎีกา

สำหรับศาลทหารในเวลาไม่ปกติ ผู้มีอำนาจแต่งตั้งตุลาการศาลทหาร มีอำนาจแต่งตั้งผู้พิพากษาศาลพลเรือนเป็นตุลาการศาลทหารได้ รวมทั้งมีอำนาจแต่งตั้งพนักงานอัยการและเจ้าศาลพลเรือนเป็นอัยการทหารและเจ้าศาลทหารได้ ซึ่งเท่ากัน ศาลพลเรือนได้เข้ามาทำหน้าที่เป็นศาลทหารชั้นต้นเพิ่มขึ้นจากศาลทหารชั้นต้น ที่มีอยู่แล้วตามปกติ

๔. การจัดตั้งศาลทหาร

๔.๑ ศาลจังหวัดทหาร กำหนดให้ทุกจังหวัดทหารมีศาลจังหวัดทหารศาลหนึ่ง เว้นแต่จังหวัดทหารซึ่งเป็นที่ตั้งกองบัญชาการมณฑลทหาร

ศาลจังหวัดทหารปัจจุบันมีดังนี้คือ

- ศาลจังหวัดทหารบกกาญจนบุรี มีเขตอำนาจตลอดท้องที่จังหวัดกาญจนบุรี และจังหวัดสุพรรณบุรี

- ศาลจังหวัดทหารบกเพชรบุรี มีเขตอำนาจตลอดท้องที่จังหวัดเพชรบุรี และจังหวัดประจวบคีรีขันธ์

- ศาลจังหวัดทหารบกราชบุรี มีเขตอำนาจตลอดท้องที่จังหวัดราชบุรี จังหวัดสมุทรสงคราม

- ศาลจังหวัดทหารบกฉะเชิงเทรา มีเขตอำนาจตลอดท้องที่จังหวัดฉะเชิงเทรา

- ศาลจังหวัดทหารบกสระแก้ว มีเขตอำนาจตลอดท้องที่จังหวัดสระแก้ว

- ศาลจังหวัดทหารบกสระบุรี มีเขตอำนาจตลอดท้องที่จังหวัดสระบุรี

และจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

- ศาลจังหวัดทหารบกบุรีรัมย์ มีเขตอำนาจตลอดท้องที่จังหวัดบุรีรัมย์

- ศาลจังหวัดทหารบกสุรินทร์ มีเขตอำนาจตลอดท้องที่จังหวัดสุรินทร์

- ศาลจังหวัดทหารบกร้อยเอ็ด มีเขตอำนาจตลอดท้องที่จังหวัดร้อยเอ็ด

และจังหวัดยโสธร

- ศาลจังหวัดทหารบกเลย มีเขตอำนาจตลอดท้องที่จังหวัดเลย
- ศาลจังหวัดทหารบกนครพนม มีเขตอำนาจตลอดท้องที่จังหวัดนครพนม
- ศาลจังหวัดทหารบกสกลนคร มีเขตอำนาจตลอดท้องที่จังหวัดสกลนคร
- ศาลจังหวัดทหารบกตาก มีเขตอำนาจตลอดท้องที่จังหวัดตาก
- ศาลจังหวัดทหารบกเพชรบูรณ์ มีเขตอำนาจตลอดท้องที่จังหวัดเพชรบูรณ์

และจังหวัดพิจิตร

- ศาลจังหวัดทหารบกพิษณุโลก มีเขตอำนาจตลอดท้องที่จังหวัดพิษณุโลก

และจังหวัดสุโขทัย

- ศาลจังหวัดทหารบกพะเยา มีเขตอำนาจตลอดท้องที่จังหวัดพะเยา
- ศาลจังหวัดทหารบกน่าน มีเขตอำนาจตลอดท้องที่จังหวัดน่าน
- ศาลจังหวัดทหารบกอุดรดิตถ์ มีเขตอำนาจตลอดท้องที่จังหวัดอุดรดิตถ์
- ศาลจังหวัดทหารบกเชียงราย มีเขตอำนาจตลอดท้องที่จังหวัดเชียงราย
- ศาลจังหวัดทหารบกชุมพร มีเขตอำนาจตลอดท้องที่จังหวัดชุมพร และจังหวัดระนอง
- ศาลจังหวัดทหารบกทุ่งสง มีเขตอำนาจตลอดท้องที่อำเภอทุ่งสง จังหวัดนครศรีธรรม

ราช และจังหวัดตรัง

- ศาลจังหวัดทหารบกสุราษฎร์ธานี มีเขตอำนาจตลอดท้องที่จังหวัดสุราษฎร์ธานี
- ศาลจังหวัดทหารบกปัตตานี มีเขตอำนาจตลอดท้องที่จังหวัดปัตตานี

จังหวัดนราธิวาส และจังหวัดยะลา

๔.๒ ศาลมณฑลทหาร กำหนดให้ทุกมณฑลทหารมีศาลมณฑลทหารศาลหนึ่ง เว้นแต่
มณฑลทหารซึ่งเป็นที่ตั้งศาลทหารกรุงเทพ

ศาลมณฑลทหารปัจจุบันมีดังนี้คือ

- ศาลมณฑลทหารบกที่ ๑๒ มีเขตอำนาจตลอดเขตอำนาจศาลจังหวัดทหารบก
ฉะเชิงเทรา ศาลจังหวัดทหารบกสระแก้ว และตลอดท้องที่จังหวัดปราจีนบุรี และจังหวัดนครนายก
- ศาลมณฑลทหารบกที่ ๑๓ มีเขตอำนาจตลอดเขตอำนาจศาลจังหวัดทหารบก
สระบุรี และตลอดท้องที่จังหวัดลพบุรี จังหวัดชัยนาท จังหวัดสิงห์บุรี และจังหวัดอ่างทอง
- ศาลมณฑลทหารบกที่ ๑๔ มีเขตอำนาจตลอดท้องที่จังหวัดชลบุรี จังหวัดฉะเชิงเทรา
จังหวัดตราด และจังหวัดระยอง
- ศาลมณฑลทหารบกที่ ๒๑ มีเขตอำนาจตลอดเขตอำนาจศาลจังหวัดทหารบก
บุรีรัมย์ ศาลจังหวัดทหารบกสุรินทร์ และตลอดท้องที่จังหวัดนครราชสีมา และจังหวัดชัยภูมิ
- ศาลมณฑลทหารบกที่ ๒๒ มีเขตอำนาจตลอดศาลจังหวัดทหารบกร้อยเอ็ด
และตลอดท้องที่จังหวัดอุบลราชธานี จังหวัดมุกดาหาร จังหวัดศรีสะเกษ และจังหวัดอำนาจเจริญ

- ศาลมณฑลทหารบกที่ ๒๓ มีเขตอำนาจตลอดศาลจังหวัดทหารบกเลย และตลอดท้องที่จังหวัดขอนแก่น จังหวัดกาฬสินธุ์ และจังหวัดมหาสารคาม

- ศาลมณฑลทหารบกที่ ๒๔ มีเขตอำนาจตลอดเขตอำนาจศาลจังหวัดทหารบก สกลนคร ศาลจังหวัดนครพนม และตลอดท้องที่จังหวัดอุดรธานี จังหวัดหนองคาย และจังหวัดหนองบัวลำภู

- ศาลมณฑลทหารบกที่ ๓๑ มีเขตอำนาจตลอดเขตอำนาจศาลจังหวัดทหารบก ตาก ศาลจังหวัดทหารบกเพชรบูรณ์ ศาลจังหวัดทหารบกพิษณุโลก และตลอดท้องที่จังหวัด นครสวรรค์ จังหวัดกำแพงเพชร และจังหวัดอุทัยธานี

- ศาลมณฑลทหารบกที่ ๓๒ มีเขตอำนาจตลอดเขตอำนาจศาลจังหวัดทหารบก พะเยา ศาลจังหวัดทหารบกน่าน ศาลจังหวัดทหารบกอุตรดิตถ์ และตลอดท้องที่จังหวัดลำปาง

- ศาลมณฑลทหารบกที่ ๓๓ มีเขตอำนาจตลอดเขตอำนาจศาลจังหวัดทหารบก เชียงราย และตลอดท้องที่จังหวัดเชียงใหม่ จังหวัดแม่ฮ่องสอน และจังหวัดลำพูน

- ศาลมณฑลทหารบกที่ ๔๑ มีเขตอำนาจตลอดเขตอำนาจศาลจังหวัดทหารบก ชุมพร ศาลจังหวัดทหารบกทุ่งสง ศาลจังหวัดทหารบกสุราษฎร์ธานี และตลอดท้องที่จังหวัด นครศรีธรรมราช นอกจากอำเภอทุ่งสง จังหวัดกระบี่ จังหวัดพังงา และจังหวัดภูเก็ต

- ศาลมณฑลทหารบกที่ ๔๒ มีเขตอำนาจตลอดเขตอำนาจศาลจังหวัดทหารบก ปัตตานี และตลอดท้องที่จังหวัดสงขลา จังหวัดพัทลุง และจังหวัดสตูล

๔.๓ ศาลทหารกรุงเทพ เป็นศาลที่จัดตั้งขึ้นในมณฑลทหารบกที่ ๑ (แทนศาลมณฑลทหารบกที่ ๑) ตั้งอยู่ในศาลว่าการกระทรวงกลาโหม

๔.๔ ศาลประจำหน่วยทหาร จัดตั้งขึ้นเมื่อหน่วยทหารปฏิบัติหน้าที่อยู่นอกราชอาณาจักรหรือกำลังเดินทางเพื่อไปปฏิบัติหน้าที่นอกราชอาณาจักรและมีทหารไม่น้อยกว่าหนึ่งกองพัน กำลังทหารของเหล่าทัพใดจะถือว่าไม่น้อยกว่าหนึ่งกองพันนั้นให้เป็นไปตามที่กระทรวงกลาโหมกำหนด ซึ่งสำหรับ ทอ.ถือว่า ๑ ฝูงบิน และ ทร.ถือว่าเรือชั้น ๑ หนึ่งลำ หมวดหมู่เรือ ๒ ลำขึ้นไป มีกำลังไม่น้อยกว่า ๑ กองพัน

๔.๕ ศาลทหารกลาง เป็นศาลชั้นอุทธรณ์ ตั้งอยู่ในศาลว่าการกระทรวงกลาโหม

๔.๖ ศาลทหารสูงสุด เป็นศาลชั้นฎีกา ตั้งอยู่ในศาลว่าการกระทรวงกลาโหม

๔.๗ ศาลอาญาศึก จัดตั้งขึ้นได้เมื่อหน่วยทหารหรือเรือรบอยู่ในยุทธบริเวณ (ม.๓๙) ซึ่งก็หมายความว่า เมื่อประเทศอยู่ในสถานะสงครามและได้มีการกำหนดยุทธบริเวณขึ้นแล้ว ก็สามารถจัดศาลอาญาศึกขึ้นได้

๕. ตูลาการศาลทหาร

๕.๑ ตูลาการศาลทหารของศาลต่าง ๆ ต้องประกอบด้วยองค์คณะตุลาการ ซึ่งมีเจ้าหน้าที่ ๒ จำพวกคือ นายทหารสัญญาบัตรที่ได้รับแต่งตั้งให้ตุลาการศาลทหาร กับตุลาการพระธรรมนูญ ซึ่งเป็นนายทหารเหล่าพระธรรมนูญที่ได้รับการบรรจุในอัตราตุลาการศาลทหาร

สำหรับศาลทหารในเวลาไม่ปกติ หากผู้มีอำนาจแต่งตั้งตุลาการศาลทหารได้แต่งตั้งผู้พิพากษาศาลพลเรือนเป็นตุลาการศาลทหาร องค์คณะของตุลาการศาลทหารซึ่งศาลพลเรือนทำหน้าที่ก็ประกอบไปด้วยผู้พิพากษาทั้งหมด

- ศาลทหารชั้นต้น คือศาลจังหวัดทหาร ศาลมณฑลทหาร ศาลทหารกรุงเทพ และศาลประจำหน่วยทหาร มีองค์คณะตุลาการ ๓ นาย เป็นนายทหารสัญญาบัตร (ยศ ร้อยตรี เรือตรี และเรืออากาศตรีขึ้นไป) ๒ นาย และตุลาการพระธรรมนูญชั้นนายร้อย นายเรือ หรือ นายเรืออากาศ ขึ้นไป ๑ นาย

- ศาลทหารกลาง มีองค์คณะตุลาการ ๕ นาย ประกอบด้วยนายทหารสัญญาบัตรชั้นนายพล ๑ หรือ ๒ นาย ชั้นนายพัน นายนาวา หรือนายนาวาอากาศขึ้นไป ๑ หรือ ๒ นาย และตุลาการพระธรรมนูญชั้นนายพัน นายนาวา หรือนายนาวาอากาศขึ้นไป ๒ นาย

- ศาลทหารสูงสุด มีองค์คณะตุลาการ ๕ นาย ประกอบด้วยนายทหารสัญญาบัตรชั้นนายพล ๒ นาย และตุลาการพระธรรมนูญชั้นนายพล หรือชั้นพันเอก นาวาเอก หรือนาวาอากาศเอก ซึ่งรับเงินเดือนอัตรา พันเอกพิเศษ นาวาเอกพิเศษหรือนาวาอากาศเอกพิเศษ ๓ นาย

- ศาลอาญาศึก มีองค์คณะตุลาการ ๓ นาย เป็นนายทหารสัญญาบัตรทั้งหมด (ไม่มีตุลาการพระธรรมนูญ)

๕.๒ การแต่งตั้งและถอดถอนตุลาการ

ตุลาการศาลทหารทำหน้าที่พิจารณาพิพากษาคดี เป็นการใช้อำนาจตุลาการ อันเป็นอำนาจหนึ่งในอำนาจอธิปไตยของรัฐในนามของพระมหากษัตริย์ การแต่งตั้งและถอดถอนตุลาการจึงเป็นพระราชอำนาจของพระมหากษัตริย์ พระมหากษัตริย์ทรงแต่งตั้งตุลาการศาลทหารสูงสุดและตุลาการศาลทหารกลางด้วยพระองค์เอง ส่วนตุลาการศาลทหารอื่นนั้นทรงมอบพระราชอำนาจให้แก่ผู้บังคับบัญชาดังนี้คือ

- ศาลจังหวัดทหาร ทรงมอบพระราชอำนาจให้ผู้บังคับการจังหวัดทหารบกเป็นผู้มีอำนาจแต่งตั้งตุลาการจากนายทหารสัญญาบัตร ซึ่งรับราชการประจำอยู่ในพื้นที่จังหวัดทหารนั้น ๆ

- ศาลมณฑลทหาร ทรงมอบพระราชอำนาจให้ผู้บัญชาการมณฑลทหารบกเป็นผู้มีอำนาจแต่งตั้งตุลาการจากนายทหารสัญญาบัตรซึ่งรับราชการประจำอยู่ในพื้นที่มณฑลทหารนั้น ๆ

- ศาลประจำหน่วยทหาร ทรงมอบพระราชอำนาจให้ผู้มีอำนาจบังคับบัญชาหน่วยทหารเป็นผู้มีอำนาจแต่งตั้งตุลาการจากนายทหารสัญญาบัตร ซึ่งรับราชการประจำอยู่ในหน่วยทหารนั้น ๆ

- ศาลทหารกรุงเทพ ทรงมอบพระราชอำนาจให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเป็นผู้แต่งตั้งตุลาการศาลทหารกรุงเทพ

- ศาลอาญาศึก ทรงมอบพระราชอำนาจให้ผู้บังคับบัญชาสูงสุดในยุทธบริเวณ ซึ่งมีกำลังทหารอยู่ในบังคับบัญชาไม่น้อยกว่าหนึ่งกองพัน หรือผู้บังคับบัญชาในเรือรบ ป้อม หรือที่มั่นอย่างใด ๆ ของทหารหรือผู้ทำการแทน เป็นผู้มีอำนาจแต่งตั้งตุลาการศาลอาญาศึก และในกรณีที่ทหารบก ทหารเรือ ทหารอากาศ กระทำการร่วมกัน ให้ผู้บังคับบัญชาสูงสุด ณ ที่นั้น เป็นผู้มีอำนาจแต่งตั้งตุลาการศาลอาญาศึก

๖. บุคคลที่อยู่ในอำนาจศาลทหาร

๖.๑ บุคคลที่อยู่ในอำนาจศาลทหารในเวลาปกติ ได้แก่บุคคล ๘ ประเภท คือ

- นายทหารสัญญาบัตรประจำการ
- นายทหารสัญญาบัตรนอกประจำการ เฉพาะเมื่อกระทำความผิดคำสั่งหรือข้อบังคับตามประมวลกฎหมายอาญาทหาร
- นายทหารประทวน และพลทหารกองประจำการหรือประจำการ หรือบุคคลที่รับราชการทหารตามกฎหมายว่าด้วยการรับราชการทหาร
- นักเรียนทหารตามที่กระทรวงกลาโหมกำหนด
- ทหารกองเกินที่ถูกเข้ากองประจำการ ซึ่งเจ้าหน้าที่ฝ่ายทหารได้รับตัวไว้เพื่อให้เข้ารับราชการประจำอยู่ในหน่วยทหาร
- พลเรือนที่สังกัดอยู่ในราชการทหาร เมื่อกระทำความผิดในหน้าที่ราชการทหาร หรือกระทำความผิดอย่างอื่นเฉพาะในหรือบริเวณ อาคาร ที่ตั้งหน่วยทหาร ที่พัก ร่อน พักแรม เรือ อากาศยาน หรือยานพาหนะใด ๆ ในความควบคุมของเจ้าหน้าที่ฝ่ายทหาร
- บุคคลที่ต้องขังหรืออยู่ในความควบคุมของเจ้าหน้าที่ทหารโดยชอบด้วยกฎหมาย
- เซลยศึกหรือชนชาติศัตรูซึ่งอยู่ในความควบคุมของเจ้าหน้าที่ฝ่ายทหาร

๖.๒ บุคคลที่อยู่ในอำนาจศาลทหารในเวลาไม่ปกติ ได้แก่บุคคลที่อยู่ในอำนาจของศาลทหารในเวลาปกติ ๘ ประเภดังกล่าวแล้ว กับประชาชนทั่วไปซึ่งโดยปกติอยู่ในอำนาจศาลพลเรือน แต่กระทำความผิดตามที่มีประกาศกฎอัยการศึก ระบุให้ความผิดนั้น ๆ ตกอยู่ในอำนาจศาลทหาร

๖.๓ บุคคลที่อยู่ในอำนาจศาลอาญาศึก ได้แก่ประชาชนทุกคน ไม่ว่าจะเป็นทหารหรือพลเรือนซึ่งกระทำความผิดอาญาทุกความผิดในเขตอำนาจของศาลอาญาศึกนั้น ๆ

๗. คดีที่ไม่อยู่ในอำนาจศาลทหาร

บุคคลที่อยู่ในอำนาจศาลทหารกระทำความผิด ปกติก็ต้องถูกฟ้องยังศาลทหาร แต่ก็เสมอไปทั้งหมด บางกรณีก็อาจต้องนำไปฟ้องยังศาลพลเรือน พ.ร.บ.ธรรมนูญศาลทหาร (มาตรา ๑๔) ได้บัญญัติให้คดีไม่อยู่ในอำนาจศาลทหาร มีอยู่ ๔ ประเภท ซึ่งจะต้องนำไปฟ้องต่อศาลพลเรือน คือ

- คดีที่บุคคลที่อยู่ในอำนาจศาลทหารกับบุคคลที่ไม่อยู่ในอำนาจศาลทหารกระทำความผิดด้วยกัน
- คดีเกี่ยวกับกับคดีที่อยู่ในอำนาจศาลพลเรือน
- คดีที่ต้องดำเนินการในศาลคดีเด็กและเยาวชน
- คดีที่ศาลทหารเห็นว่าไม่อยู่ในอำนาจศาลทหาร

๘. อำนาจศาลทหาร

๘.๑ เขตอำนาจ

- ศาลจังหวัดทหารมีเขตอำนาจตามพื้นที่จังหวัดทหาร
- ศาลมณฑลทหารมีเขตอำนาจตามพื้นที่มณฑลทหาร
- ศาลทหารกรุงเทพ มีเขตอำนาจไม่จำกัดแต่โดยปกติ ถ้าการกระทำความผิดนั้นเกิดขึ้นในท้องถิ่นที่มีศาลทหาร ก็ให้พิจารณาพิพากษาในศาลทหารท้องถิ่นนั้น
- ศาลประจำหน่วยทหาร มีอำนาจเหนือบุคคลที่สังกัดหน่วยทหารนั้น โดยไม่จำกัดพื้นที่
- ศาลอาญาศึก มีเขตอำนาจในพื้นที่ของหน่วยทหารที่จัดตั้งศาลอาญาศึกขึ้น
- ศาลทหารกลาง เป็นศาลที่รับการอุทธรณ์คดีที่ศาลทหารชั้นต้นพิพากษาเสร็จแล้ว
- ศาลทหารสูงสุด เป็นศาลที่รับการฎีกาคดีที่ศาลทหารกลางพิพากษาเสร็จแล้ว

๘.๒ อำนาจในการลงโทษ

ศาลทหารมีอำนาจที่ลงโทษบุคคลใด ๆ ดังต่อไปนี้

- พิจารณาพิพากษาวางบทลงโทษผู้กระทำความผิดต่อกฎหมาย หรือกฎหมายอื่นในทางอาญา (เช่น พินาศโทษพลทหารกองประจำการ ซึ่งกระทำความผิดฐานหนีราชการ มีกำหนด ๑ ปี)
- สั่งลงโทษผู้กระทำความผิดฐานละเมิดอำนาจศาล (ตามที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง)

๘.๓ อำนาจพิจารณาพิพากษาคดี

- ศาลจังหวัดทหาร มีอำนาจพิจารณาคดีอาญาได้ทุกบทกฎหมาย เว้นแต่คดีที่จำเลยมีนายทหารสัญญาบัตร

คดีที่กฎหมายมิได้กำหนดอัตราโทษอย่างต่ำ หรือกำหนดอัตราโทษอย่างต่ำไว้จำคุกไม่เกิน ๑ ปี หรือปรับไม่เกิน ๒,๐๐๐ บาท หรือทั้งจำทั้งปรับไม่เกินกำหนดนี้ ถ้าศาลจังหวัดทหารเห็นควรยกฟ้องโจทก์ หรือเห็นควรลงโทษจำเลยแต่ละกระทง จำคุกไม่เกิน ๑ ปี หรือปรับไม่เกิน ๒,๐๐๐ บาท หรือทั้งจำทั้งปรับไม่เกินกำหนดนี้ ก็ให้พิพากษาได้

คดีที่ศาลจังหวัดทหารไม่มีอำนาจพิพากษา ให้ทำความเห็นส่งสำนวนไปให้ศาลมณฑลทหาร หรือศาลทหารกรุงเทพพิพากษา แล้วแต่กรณี

- ศาลมณฑลทหาร และศาลประจำหน่วยทหาร มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีได้ทุกบทกฎหมาย เว้นแต่จำเลยทหารชั้นนายพลเรือเทียบเท่า

- ศาลทหารกรุงเทพ มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีได้ทุกบทกฎหมาย โดยไม่จำกัดยศจำเลย

- ศาลทหารกลาง มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีที่อุทธรณ์ คำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลทหารชั้นต้น

- ศาลทหารสูงสุด มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีที่อุทธรณ์คำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลทหารกลาง คดีที่ศาลทหารสูงสุดได้พิจารณาพิพากษาหรือมีคำสั่งแล้วให้เป็นอันถึงที่สุด

- ศาลอาญา มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีอาญาทั้งปวง ซึ่งการกระทำผิดเกิดขึ้นได้ทุกบทกฎหมายและไม่จำกัดตัวบุคคล

๙. วิธีพิจารณาความอาญาทหาร

วิธีพิจารณาความอาญาในศาลทหารที่มีบัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติธรรมนูญศาลทหารโดยตรงก็มีเรื่อง การควบคุม (ผู้ต้องหา), การสอบสวน, การฟ้องคดี, การแต่งตั้งนาย, การพิจารณาของศาล, การอุทธรณ์ฎีกา และการบังคับตามคำพิพากษา นอกเหนือจากนี้ ได้บัญญัติไว้ในมาตรา ๔๕ เป็นการทั่วไปว่า "วิธีพิจารณาความอาญาทหาร ให้นำกฎหมาย กฎ และข้อบังคับซึ่งออกตามกฎหมายฝ่ายทหารมาใช้บังคับ ถ้าไม่มีกฎหมาย กฎ และข้อบังคับฝ่ายทหาร ก็ให้นำประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาใช้บังคับโดยอนุโลม ถ้าพิจารณาข้อใดซึ่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามีได้บัญญัติไว้โดยเฉพาะให้นำบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาใช้บังคับเท่าที่จะใช้ได้"

๙.๑ การควบคุม

การควบคุมผู้ต้องหาเป็นอำนาจหน้าที่ของผู้บังคับบัญชาทหาร ซึ่งจะต้องจัดการให้เป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติไว้ดังนี้

- ผู้ต้องหาที่เป็นทหาร ให้ควบคุมโดยอนุโลมตามอำนาจลงทัณฑ์ "ขัง" ในกฎหมายว่าด้วยวินัยทหาร แต่รวมการส่งลงทัณฑ์ของผู้บังคับบัญชาทุกชั้นแล้วต้องไม่เกิน ๙๐ วัน ถ้าไม่มีนายทหารซึ่งมีตำแหน่งตั้งแต่ผู้บัญชาการกองพลขึ้นไป

- ผู้ต้องหาที่เป็นข้าราชการกลาโหมพลเรือน ลูกจ้าง คนงาน หรือทหารที่กฎหมายว่าด้วยวินัยทหาร ให้อำนาจลงทัณฑ์ "ขัง" อย่างสูงไม่เกิน ๙๐ วัน ถ้าไม่มีนายทหารซึ่งมีตำแหน่งตั้งแต่ผู้บัญชาการกองพลขึ้นไป (ได้แก่นายทหารตั้งแต่ผู้บังคับกองร้อย ผู้บังคับการเรือชั้น ๓ ตันเรือชั้น ๒ นายกราบเรือ และผู้บังคับหมวดบินชั้น ๒ ขึ้นไป) ให้นายทหารตั้งแต่ชั้นผู้บัญชาการกองพลขึ้นไปควบคุมครั้งละไม่เกิน ๑๒ วัน ติดต่อกันหลาย ๆ ครั้งได้ และรวมกันทั้งหมดต้องไม่เกิน ๙๐ วัน ถ้าไม่มีนายทหารซึ่งมีตำแหน่งตั้งแต่ผู้บัญชาการกองพลขึ้นไป

ถ้าผู้ต้องหาอยู่ต่างท้องถิ่นกับผู้บังคับบัญชา ให้ผู้บังคับบัญชาทหารสูงสุด ณ ที่นั้น เป็นผู้มีอำนาจสั่งควบคุม

- ผู้ต้องหาที่เป็นบุคคลที่อยู่ในอำนาจศาลทหารกระทำผิดในขณะรับราชการประจำการในกระทรวงกลาโหมอยู่ แต่ขณะที่ตกเป็นผู้ต้องหานั้นมิได้อยู่ในสังกัดกระทรวงกลาโหม หรือถูกปลดจากกองประจำการไปแล้ว ทหารกองเกินที่ถูกเรียกเข้ากองประจำการ (ที่ยังไม่ได้ขึ้นทะเบียนกองประจำการ) ให้นายทหารที่มีตำแหน่ง ผู้บังคับการจังหวัดทหารบกขึ้นไปในท้องที่ที่การกระทำผิดเกิดขึ้น หรือในท้องที่ที่จับตัวผู้ต้องหาได้ เป็นผู้มีอำนาจสั่งควบคุมครั้งละไม่เกิน ๒๐ วัน หลายครั้งติดต่อกันได้ รวมกันต้องไม่เกิน ๙๐ วัน ถ้าไม่มีนายทหารซึ่งมีตำแหน่งตั้งแต่ผู้บัญชาการกองพลขึ้นไป"

๙.๒ การสอบสวน

การสอบสวนหมายถึง การรวบรวมพยานหลักฐาน และการดำเนินการทั้งหลาย เพื่อจะทราบข้อเท็จจริงหรือพิสูจน์ความผิดหรือเอาตัวผู้กระทำผิดมาลงโทษ ผู้มีอำนาจสอบสวนคดีอาญาที่อยู่ในอำนาจศาลทหารได้แก่บุคคล ๔ ประเภท คือ

- นายทหารพระธรรมนูญ
- อัยการทหาร
- นายทหารสัญญาบัตรที่ผู้บังคับบัญชามีคำสั่งให้ทำการสอบสวน
- พนักงานสอบสวน (ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา)

ผู้มีหน้าที่ทำการสอบสวน มีอำนาจออกหมายเรียกให้บุคคลใดมาให้ถ้อยคำ หรือส่งสิ่งใดที่จะใช้เป็นพยานหลักฐานได้

๙.๓ การฟ้องคดี

การฟ้องคดีต่อศาลทหารในเวลาปกติ ผู้มีอำนาจฟ้องคดีได้แก่

- อัยการทหาร

- ผู้เสียหาย ซึ่งเป็นบุคคลที่อยู่ในอำนาจศาลทหาร (หรือผู้เสียหายมิใช่เป็นบุคคลที่อยู่ในอำนาจศาลทหาร แล้วต้องมอบคดีให้อัยการทหารเป็นโจทก์)

การฟ้องคดีต่อศาลทหารในเวลาไม่ปกติ หรือฟ้องต่อศาลอาญาศึก อัยการทหารเป็นโจทก์ ฟ้องคดีได้แต่ผู้เดียว (ผู้เสียหายต้องมอบคดีให้อัยการทหารเป็นโจทก์ฟ้อง)

สำนวนการสอบสวนที่อัยการทหารพิจารณาเห็นว่า เป็นคดีที่ไม่อยู่ในอำนาจศาลทหารจะจัดส่งให้พนักงานอัยการฟ้องยังศาลพลเรือนต่อไป และกรณีเช่นนี้ พนักงานอัยการจะส่งสำนวนการสอบสวนให้อัยการทหารมิได้

อัยการทหารมีสิทธิร้องขอให้ศาลพิพากษาให้จำเลยคืนทรัพย์สิน ไร่ราคาริมทรัพย์ หรือใช้ค่าสินไหมทดแทนความเสียหายให้กันได้ในกรณีที่จำเลยกระทำความผิด

๙.๔ การแต่งตั้งนาย

ศาลทหารในเวลาปกติ จำเลยหรือผู้เสียหายซึ่งเป็นโจทก์ มีสิทธิแต่งตั้งนายให้ว่าต่างคดีของตนได้

ศาลทหารในเวลาไม่ปกติ จำเลยมีสิทธิแต่งตั้งนายได้

ศาลอาญาศึกหรือศาลที่พิจารณาหรือพิพากษาคดีแทนศาลอาญาศึกห้ามแต่งตั้งนายคดีที่มีอัตราโทษอย่างสูงตั้งแต่ ๑๐ ปีขึ้นไป ศาลจะต้องถามนำจำเลยก่อนเริ่มพิจารณาว่ามีทนายหรือไม่ หรือไม่มีและจำเลยต้องการก็ให้ศาลตั้งทนายให้

ทนายให้ศาลทหารมี ๒ ประเภท คือ

- ทนายความตามกฎหมายว่าด้วยทนายความ
- ทนายตามที่กระทรวงกลาโหมกำหนด

๙.๕ การพิจารณาคดี การอุทธรณ์ฎีกา และการบังคับตามคำพิพากษา

- การพิจารณาคดีในศาลทหาร จะต้องมิโจทก์และจำเลยอยู่พร้อมในห้องพิจารณาคดีของศาล และหรือจำเลยให้การสารภาพและไม่ติดใจฟัง จะไม่ทำต่อหน้าจำเลยนั้นก็ได้

- คำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลทหารในเวลาปกติ โจทก์หรือจำเลยอุทธรณ์ได้ภายใน ๑๕ วัน

ผู้มีอำนาจแต่งตั้งตุลาการ มีอำนาจอุทธรณ์ได้ภายใน ๓๐ วัน

ผู้มีอำนาจสั่งลงโทษ มีอำนาจอุทธรณ์ได้ภายใน ๓๐ วัน

ทั้งนี้ นับแต่วันอ่านหรือถือว่าได้อ่านคำพิพากษาหรือคำสั่งให้จำเลยฟัง

คำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลในเวลาไม่ปกติ และศาลอาญาศึก ห้ามอุทธรณ์ฎีกา

คำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลทหารกลางฎีกาได้ เว้นแต่

- คดีต้องห้ามฎีกาในข้อเท็จจริง (มาตรา ๖๒)
- ปัญหาข้อกฎหมายที่มีได้ยกขึ้นมามากันตั้งแต่ศาลทหารชั้นต้น (เว้นแต่เป็นกฎหมายเกี่ยวกับความสงบเรียบร้อย ฎีกาได้)
- การบังคับคดี หมายถึงการจัดการให้เป็นไปตามคำพิพากษาของศาล เช่น การประหารชีวิต จำคุก ฯลฯ

สำหรับคำพิพากษาของศาลทหาร ผู้มีอำนาจสั่งลงโทษ (มาตรา ๖๕) เป็นผู้สั่งลงโทษจำเลย (ในหมายแจ้งโทษให้เรือนจำทหารจัดการไปตามที่ศาลพิพากษา) ถ้าเป็นศาลพลเรือนทำหน้าที่ศาลทหาร ผู้พิพากษาเป็นผู้สั่งลงโทษจำเลย

การประหารชีวิตหญิงมีครรภ์ ต้องรอจนคลอดบุตรเสียก่อน

คดีที่อุทธรณ์ได้ ถ้าศาลทหารชั้นต้นพิพากษาลงโทษ ประหารชีวิตหรือจำคุกตลอดชีวิต ถ้าไม่มีการอุทธรณ์ ให้ส่งสำนวนไปให้ศาลทหารกลาง คำพิพากษานี้ยังไม่ถึงที่สุด เว้นแต่ศาลทหารกลางจะได้พิพากษายืน

[Back](#)

พระราชบัญญัติกฎอัยการศึก

กฎอัยการศึกเป็นกฎหมายที่ตราขึ้นใช้เพื่อให้เกิดความเรียบร้อยปราศจากภัยอันจะพึงมีต่อประเทศชาติ ทั้งที่จะมาจากภายนอกหรือภายในประเทศ เดิมได้มีการประกาศใช้พระราชบัญญัติกฎอัยการศึกตั้งแต่ พ.ศ.๒๔๕๐ (ร.ศ.๑๒๖) ต่อมาได้มีการแก้ไขเปลี่ยนแปลงให้เหมาะสมแก่การสมัย จึงได้ยกเลิกพระราชบัญญัติเดิม แล้วประกาศใช้พระราชบัญญัติฉบับใหม่ คือพระราชบัญญัติกฎอัยการศึก พุทธศักราช ๒๔๕๗ อันเป็นกฎหมายที่ใช้อยู่ในปัจจุบันได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมต่อมาหลายครั้ง แต่ยังเป็นฉบับแม่บท พ.ศ.๒๔๑๗ อยู่

๑. การเรียกชื่อพระราชบัญญัติกฎอัยการศึก พุทธศักราช ๒๔๕๗

ได้กำหนดการเรียกชื่อพระราชบัญญัติตามกฎอัยการศึกให้สั้นกะทัดรัด ง่ายและสะดวกทั้งด้านการพูดและการเขียนว่า "กฎอัยการศึก พ.ศ.๒๔๕๗"

๒. การบังคับใช้กฎอัยการศึก

กฎอัยการศึก พ.ศ.๒๔๕๗ มีผลบังคับใช้เป็นกฎหมายนับแต่วันที่ประกาศใช้เมื่อ พ.ศ.๒๔๕๗ แต่ยังสามารถมีผลบังคับอย่างจริงจังในทางปฏิบัติอย่างใดไม่ เพราะจะต้องมีกรรมวิธีบังคับใช้กฎอัยการศึกอีกชั้นหนึ่ง ต้องมีการประกาศใช้กฎอัยการศึกในพื้นที่ที่ต้องการก่อนแล้วบทบัญญัติแห่งกฎอัยการศึก พ.ศ.๒๔๕๗ จึงจะนำไปบังคับใช้ในพื้นที่ที่ประกาศได้ ดูตัวอย่างประกาศกฎอัยการศึกในผนวก) การใช้กฎอัยการศึกจะประกาศให้ใช้ทุกมาตราหรือเฉพาะบางมาตราก็ได้

๓. จะประกาศใช้กฎอัยการศึกได้เมื่อใด

กฎอัยการศึกจะประกาศใช้เมื่อมีเหตุการณ์ต่อไปนี้เกิดขึ้น คือ

(๑) มีความจำเป็นต้องป้องกันภัยอันตรายต่อประเทศชาติทั้งจากภายนอก หรือภายในราชอาณาจักร

(๒) มีการสงคราม (หมายถึงมีการประกาศสงครามกับประเทศอื่น)

(๓) มีการจลาจล (ตามที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายอาญา ๒๑๕ มั่วสุมกันตั้งแต่ ๑๐ คนขึ้นไป ใช้กำลังประทุษร้ายหรือกระทำให้เกิดความวุ่นวายขึ้นในบ้านเมือง)

๔. ผู้มีอำนาจประกาศใช้กฎอัยการศึก

ผู้มีอำนาจประกาศใช้กฎอัยการศึกตามกฎหมาย พ.ศ.๒๔๕๗ ได้แก่

(๑) พระมหากษัตริย์

(๒) ผู้บังคับบัญชาทหารซึ่งมีกำลังทหารอยู่ใต้บังคับไม่น้อยกว่า ๑ กองพัน หรือเป็นผู้บังคับบัญชาในป้อม หรือที่มั่นอย่างใด ๆ มีอำนาจประกาศใช้กฎอัยการศึกเฉพาะใน

เขตอำนาจของคน ในกรณีที่มีการสงครามหรือการจลาจลเกิดขึ้นได้ เมื่อประกาศใช้กฎอัยการศึกแล้วต้องรายงานให้รัฐบาลทราบโดยเร็วที่สุด

นอกจากพระมหากษัตริย์และผู้บังคับบัญชาทหารจะมีอำนาจประกาศใช้กฎอัยการศึกแล้วก็ยังอาจมีการประกาศใช้กฎอัยการศึกโดยไม่ได้อาศัยอำนาจจากกฎอัยการศึก พ.ศ.๒๔๕๗ เกิดขึ้นได้คือเมื่อมีการปฏิวัติรัฐประหารยึดอำนาจล้มล้างรัฐบาลได้สำเร็จ รัฐอธิปไตยก็ตกอยู่ในอำนาจของคณะปฏิวัติรัฐประหารนั้น คณะปฏิวัติมีอำนาจสูงสุดในการบริหารประเทศ และตั้งนั้นหัวหน้าคณะปฏิวัติย่อมมีอำนาจประกาศใช้กฎอัยการศึกได้ ดังที่ปรากฏขึ้นใน ประเทศเราหลายครั้งมาแล้ว

๕. วิธีประกาศใช้กฎอัยการศึก

๕.๑ ตัวประกาศ จะต้อง มีหรือควรต้องมีข้อความดังต่อไปนี้

- กำหนดเขตพื้นที่ต้องการให้ใช้กฎอัยการศึก (ทั่วราชอาณาจักร, เฉพาะบางจังหวัด ฯลฯ)
- กำหนดวัน, เวลา ที่ประกาศใช้กฎอัยการศึก
- ถ้าไม่ใช้กฎอัยการศึก พ.ศ.๒๔๕๗ ทุกมาตรา ให้ระบุมাত্রาที่ต้องการใช้ด้วย
- ลงชื่อผู้ประกาศ

๕.๒ การโฆษณาให้ประชาชนทราบทั่วกัน จะใช้วิธีการโฆษณาวิธีใดก็ได้ที่เป็นผลให้ประชาชนได้ทราบ เช่น เรียกประชุมชี้แจงแก่ราษฎร ปิดประกาศตามสถานที่สาธารณะประกาศทางสื่อสารมวลชนต่าง ๆ (วิทยุ, โทรทัศน์, หนังสือพิมพ์ ฯลฯ)

๖. การเลิกใช้กฎอัยการศึก

การเลิกใช้กฎอัยการศึก ไม่ว่าผู้ใดเป็นผู้ประกาศใช้กฎหมายบัญญัติให้เป็นพระราชอำนาจของพระมหากษัตริย์แต่เพียงผู้เดียวเท่านั้น

๗. ผลของการประกาศใช้กฎอัยการศึก

เมื่อมีการประกาศใช้กฎอัยการศึกขึ้นในท้องถิ่นใดแล้ว ย่อมมีผลตามมาดังนี้

๗.๑ ผลเกี่ยวกับกฎหมายอื่น บรรดาข้อความที่บัญญัติไว้ในกฎหมายอื่นใด ซึ่งขัดกับข้อความของกฎอัยการศึกที่ใช้บังคับ ต้องระงับ และให้ใช้บทบัญญัติของกฎอัยการศึก พ.ศ.๒๔๕๗ แทน

๗.๒ ผลเกี่ยวกับเจ้าหน้าที่ฝ่ายพลเรือน

- เจ้าหน้าที่ทหารมีอำนาจเหนือเจ้าหน้าที่ฝ่ายพลเรือนในส่วนที่เกี่ยวกับยุทธการระงับปราบปราม และการรักษาความสงบเรียบร้อยและ

- เจ้าหน้าที่ฝ่ายพลเรือน ต้องปฏิบัติตามความต้องการของเจ้าหน้าที่ฝ่ายทหาร

๗.๓ ผลเกี่ยวกับประชาชนทั่วไป ประชาชนทั่วไปต้องปฏิบัติตามความต้องการของ

เจ้าหน้าที่ฝ่ายทหารในการที่เจ้าหน้าที่ฝ่ายทหารใช้อำนาจตรวจค้น, เกณฑ์ ห้าม, ยึด, เข้าอาศัย, ทำลายหรือเปลี่ยนแปลงสถานที่และขับไล่

๗.๔ ผลเกี่ยวกับอำนาจศาล

- ศาลพลเรือนคงมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีไปตามปกติ
- ศาลทหารมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีเพิ่มขึ้นจากปกติตามที่ผู้มีอำนาจประกาศใช้กฎอัยการศึกได้ประกาศให้คตินั้น ๆ อยู่ในอำนาจศาลทหาร และตามที่ผู้บัญชาการทหารสูงสุดรับให้พิจารณาพิพากษาคดี (ใด ๆ) ในศาลทหาร

๘. อำนาจของเจ้าหน้าที่ฝ่ายทหาร

๘.๑ เจ้าหน้าที่ฝ่ายทหารได้แก่ผู้ใด

ทหารมิใช่เป็นเจ้าหน้าที่ฝ่ายทหารตามกฎหมายการศึกษาด้วยกันทุกคน เจ้าหน้าที่ฝ่ายทหารที่จะใช้อำนาจตามที่กล่าวต่อไปได้ มีเพียงบางคนเท่านั้น คือผู้บังคับบัญชาทหาร ผู้มีอำนาจประกาศกฎอัยการศึก ซึ่งได้แก่ผู้บังคับบัญชาทหารซึ่งมีกำลังทหารอยู่ใต้บังคับบัญชา ไม่น้อยกว่า ๑ กองพัน หรือเป็นผู้บังคับบัญชาในป้อมหรือที่มั่นตั้งได้กล่าวแล้ว ในทางปฏิบัติอาจมีการจำกัดการใช้อำนาจของผู้บังคับบัญชาทหารเหล่านั้นให้มีอำนาจเฉพาะบางคนได้ (ดูกำลัง กท.แต่งตั้งเจ้าหน้าที่ฝ่ายทหารในผนวก)

ทหารผู้ซึ่งมิใช่เจ้าหน้าที่ฝ่ายทหารตามกฎหมายการศึกษา จะปฏิบัติการใช้อำนาจของเจ้าหน้าที่ฝ่ายทหารได้เฉพาะเมื่อได้รับคำสั่งของเจ้าหน้าที่ฝ่ายทหารเท่านั้น

๘.๒ เจ้าหน้าที่ฝ่ายทหารมีอำนาจ (ตามมาตรา ๘ ถึงมาตรา ๑๕) ดังนี้

- อำนาจในการตรวจค้น (สิ่งที่จะเกณฑ์, ห้าม, ยึด, เข้าพักอาศัย, สิ่งที่ครอบครองไว้โดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย) ในการตรวจข่าวสาร จดหมาย โทรเลข หีบห่อ และอำนาจในการตรวจหนังสือสิ่งพิมพ์ หนังสือพิมพ์ ภาพโฆษณา บทหรือคำประพันธ์
- อำนาจในการเกณฑ์พลเมืองให้ไปช่วยราชการทหาร เกณฑ์ยวดยาน สัตว์พาหนะ เสบียงอาหาร เครื่องสารถาวร ฯลฯ
- อำนาจในการห้ามมั่วสุมประชุมกัน, ห้ามออก จำหน่ายจ่ายหรือแจกซึ่ง หนังสือสิ่งพิมพ์ ฯลฯ ห้ามโฆษณา ฯลฯ, ห้ามใช้ทางสาธารณะเพื่อการจราจร, ห้ามมีหรือใช้เครื่องมือสื่อสารหรืออาวุธ ฯลฯ, ห้ามบุคคลออกนอกเคหะสถานในระหว่างเวลาที่กำหนด, ห้ามบุคคลเข้าไปหรืออาศัยอยู่ในเขตท้องที่ใดเพื่อความจำเป็นในการยุทธ การระงับปราบปรามหรือการรักษาความสงบเรียบร้อย, ห้ามกระทำหรือมีกิจการหรือสิ่งซึ่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหมกำหนด
- อำนาจในการยึดสิ่งต่าง ๆ ตามที่กล่าวในมาตรา ๙, ๑๐ และ ๑๑

- อำนาจในการเข้าพักอาศัยในทุกแห่งที่เห็นว่าจำเป็นสำหรับใช้ประโยชน์ในราชการทหาร
- อำนาจในการทำลายและเปลี่ยนแปลงสถานที่ ได้แก่การเผาบ้าน และสิ่งที่จะเป็นกำลังแก่ข้าศึก ตลอดจนการสร้างที่มั่น ดัดแปลงภูมิประเทศ ฯลฯ
- อำนาจในการขับไล่ผู้ซึ่งไม่มีภูมิฐานะเป็นหลักฐานไปเสียจากเมืองหรือตำบลนั้นได้
- อำนาจในการกักตัวบุคคลที่เจ้าหน้าที่ฝ่ายทหารสงสัยว่าจะเป็นราชศัตรูหรือสงสัยว่าได้ฝ่าฝืนบทบัญญัติแห่งกฎอัยการศึก พ.ศ.๒๔๕๗ ไว้เพื่อสอบถามตามความจำเป็นได้ไม่เกิน ๗ วัน

๙. ยกเว้นไม่ต้องชดใช้ค่าเสียหาย

การใช้อำนาจของเจ้าหน้าที่ฝ่ายทหารตั้งแต่มาตรา ๘ ถึงมาตรา ๑๕ นั้น อาจก่อให้เกิดเสียหายขึ้นได้ ซึ่งโดยปกติทั่วไปแล้ว ผู้ที่ทำให้เกิดความเสียหายจะต้องชดใช้ค่าเสียหายนั้น แต่เนื่องจากการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ฝ่ายทหาร กระทำไปเพื่อประโยชน์ในการป้องกันพระมหากษัตริย์ชาติและศาสนา จึงได้บัญญัติข้อยกเว้นว่าบุคคลใด ๆ จะเรียกร้องค่าเสียหายใด ๆ ไม่ได้ทั้งสิ้น

๑๐. การประกาศใช้กฎอัยการศึกในประเทศไทย

นับแต่ได้มีการประกาศใช้กฎอัยการศึก พ.ศ.๒๔๕๗ เป็นกฎหมายมาจนกระทั่งบัดนี้ ได้มีการประกาศใช้กฎอัยการศึกมาตามลำดับดังนี้

ครั้งที่ ๑ ๑๒ ต.ค.๗๖, ๑๔๑๔ พื้นที่มณฑลกรุงเทพและมณฑลอยุธยา

ครั้งที่ ๒ ๘ ม.ค.๘๔, ๐๖๐๐ พื้นที่ ๒๔ จังหวัด (ชายแดนด้านตะวันออกตั้งแต่

เชียงใหม่ถึงตราด)

ครั้งที่ ๓ ๑๐ ธ.ค.๘๔, ๒๐๔๕ พื้นที่ทั่วราชอาณาจักร

ครั้งที่ ๔ ๓๐ มิ.ย.๙๔, ๑๐๐๐ พื้นที่พระนครและธนบุรี

ครั้งที่ ๕ ๑๖ ก.ย.๒๕๐๐, ๒๓๐๐ พื้นที่ทั่วราชอาณาจักร

ครั้งที่ ๖ ๒๐ ต.ค.๐๑, ๒๑๑๓ พื้นที่ทั่วราชอาณาจักร

ครั้งที่ ๗ ๑๗ พ.ย.๑๔, ๒๐๑๑ พื้นที่ทั่วราชอาณาจักร

ครั้งที่ ๘ ๖ ต.ค.๑๙, ๑๙๑๐ พื้นที่ทั่วราชอาณาจักร

ครั้งที่ ๙ ๒๐ ต.ค.๒๐ ประกาศให้ใช้การประกาศใช้กฎ (ครั้งที่ ๘) เมื่อ ๖ ต.ค.๑๙ ต่อไป

๑๑. อำนาจการออกกฎเสนาบดี และออกข้อบังคับบรรยายความ

ในเวลาปกติสภาศึก เจ้ากระทรวง (กลาโหม) มีอำนาจตรากฎเสนาบดีสำหรับบรรยายข้อความ เพื่อให้มีความสะดวกเรียบร้อยในเวลาที่จะใช้กฎอัยการศึกได้ตามสมควร

ในเวลาสงครามหรือจลาจล แม่ทัพใหญ่หรือแม่ทัพรอง มีอำนาจออกข้อบังคับบรรยายความ เพิ่มเติมให้การดำเนินไปตามความประสงค์ของกฎอัยการศึก

กฎเสนาบดีหรือข้อบังคับที่ประกาศใช้แล้ว ถือเป็นส่วนหนึ่งของกฎอัยการศึก พ.ศ.๒๔๕๗

ประมวลกฎหมายอาญาทหาร

๑. ประมวลกฎหมายอาญาทหารคืออะไร

ประมวลกฎหมายอาญาทหาร เป็นกฎหมายอาญาฉบับหนึ่ง กำหนดความผิดเกี่ยวกับหน้าที่ราชการทหารขึ้นไว้ และกำหนดโทษแก่ผู้กระทำความผิดที่เป็นทหาร ส่วนหนึ่ง กับกำหนดโทษสำหรับบุคคลทั่วไปที่กระทำความผิดเกี่ยวกับหน้าที่ราชการด้วยอีกส่วนหนึ่ง จึงเห็นได้ว่าประมวลกฎหมายอาญาทหารหาได้ใช้เฉพาะกับบุคคลที่เป็นทหารเท่านั้นไม่

ประมวลกฎหมายอาญาทหาร ประกาศใช้เป็นกฎหมายเมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๔ โดยมีผลบังคับใช้เมื่อ ๑ เมษายน ร.ศ. ๑๓๑ (ตรงกับ พ.ศ. ๒๔๕๕)

๒. เหตุผลที่ต้องบัญญัติประมวลกฎหมายอาญาทหาร

ความจริงกฎหมายอาญาที่ใช้บังคับแก่พลเมืองทั่วไปรวมทั้งทหารด้วยนั้น ก็มีอยู่แล้วคือประมวลกฎหมายอาญา ซึ่งได้ประมวลความผิดต่าง ๆ ไว้อย่างสมบูรณ์ ทหารที่กระทำความผิดอาญาต่าง ๆ ก็สามารถลงโทษตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายอาญาได้ แต่กระนั้นก็ดี ก็ยังมีเหตุผลความจำเป็นที่จะต้องตราประมวลกฎหมายอาญาทหารขึ้นใช้ด้วยดังต่อไปนี้

(๑) ประมวลกฎหมายอาญา กำหนดลักษณะความผิดเป็นการทั่วไป ลงโทษเฉพาะผู้กระทำความผิดสามัญเท่านั้น ไม่ได้กำหนดความผิดที่ล่งละเมิดต่อกฎหมายฝ่ายทหารตลอดจนความผิดต่อหน้าที่ของฝ่ายทหารขึ้นไว้ เช่น ความผิดฐานปลอมตัวเข้าสอดแนมในค่ายทหาร เป็นต้น

(๒) การกระทำความผิดต่อกฎหมายและหน้าที่ฝ่ายทหาร แม้จะเกิดจากความประพฤติของบุคคลที่เป็นทหารเสียเป็นพื้นก็จริง แต่มีบางอย่างที่อาจเกิดจากความประพฤติของบุคคลสามัญได้ (เช่น ความผิดฐานกระทำโดยปราศจากความเมตตาแก่คนที่ถูกอาวุธบาดเจ็บ) สมควรมีกฎหมายบางอย่างให้ใช้ได้ตลอดทั้งบุคคลที่เป็นทหารและบุคคลสามัญ

(๓) ทหารอยู่ภายใต้บังคับแห่งวินัยทหาร เมื่อกระทำความผิดอย่างบุคคลสามัญทั่วไปซึ่งความผิดนั้นย่อมเกิดจากการกระทำอันเป็นความประพฤติที่ทหารควรละเว้นเจืออยู่ด้วยจึงควรพิจารณากำหนดโทษให้ผู้นั้นได้รับโทษหนักกว่าบุคคลสามัญ

๓. บทนิยาม

ได้มีการนิยามถ้อยคำบางคำไว้ในมาตรา ๔ ดังนี้

คำว่า "ทหาร" หมายความว่าบุคคลที่อยู่ในอำนาจกฎหมายฝ่ายทหาร

คำว่า "เจ้าพนักงาน" ที่ใช้ในประมวลกฎหมายลักษณะอาญานั้น ท่านหมายความว่ารวมถึงบรรดานายทหารบก นายทหารเรือชั้นสัญญาบัตร และชั้นประทวนที่อยู่ในกองประจำการนั้นด้วย

คำว่า "ราชศัตรู" นั้น ท่านหมายความว่า บรรดาคนมีอาวุธที่แสดงความขัดแย้งต่ออำนาจผู้ใหญ่ หรือที่เป็นขบถ หรือเป็นโจรสลัดหรือที่ก่อการจลาจล

คำว่า "ต่อหน้าราชศัตรู" นั้น ท่านหมายความว่า ตลอดถึงที่อยู่ในเขตซึ่งกองทัพได้กระทำสงครามนั้นด้วย

คำว่า "คำสั่ง" นั้น ท่านหมายความว่า ที่บรรดาข้อความที่ผู้ซึ่งบังคับบัญชาทหาร ผู้ถืออำนาจอันสมควร เป็นผู้สั่งไปโดยสมควรแก่กาลสมัย และชอบด้วยพระราชกำหนดกฎหมาย คำสั่งเช่นว่านี้ เมื่อผู้รับคำสั่งนั้นได้กระทำตามแล้ว ก็เป็นอันหมดเขตของการที่สั่งนั้น

คำว่า "ข้อบังคับ" นั้น ท่านหมายความว่า บรรดาข้อบังคับและกฎหมายต่าง ๆ ที่ให้ใช้อยู่เสมอ ซึ่งผู้บังคับบัญชาทหาร ผู้ถืออำนาจอันสมควรได้ออกไว้โดยสมควรแก่กาลสมัย และชอบด้วยพระราชกำหนดกฎหมาย

๔. การกำหนดลักษณะโทษ

ประมวลกฎหมายอาญาทหารได้กำหนดลักษณะโทษที่จะใช้ลงแก่ผู้กระทำความผิด นักเบาลดหลั่นกันตามลำดับ โดยกำหนดไว้รวมเป็น ๔ ลักษณะดังนี้

- (๑) หลบหนีไปเข้าอยู่กับพวกราชศัตรู (โทษหนักที่สุด)
- (๒) กระทำความผิดต่อหน้าราชศัตรู (โทษหนักรองลงไป)
- (๓) มิได้กระทำความผิดต่อหน้าราชศัตรู แต่เป็นเวลาสงคราม หรือประกาศใช้กฎอัยการศึก (โทษหนักรองลงไปอีก)
- (๔) กระทำความผิดในเวลาหรือที่อื่นนอกจากที่กล่าวแล้ว (โทษเบาที่สุด)

๕. ความผิดอาญาทหารบางอย่างให้ถือว่าเป็นความผิดวินัยทหาร

ผู้กระทำความผิดอาญาทหาร จะต้องได้รับโทษ ๕ สถาน (ตามที่ประมวลกฎหมายอาญาบัญญัติไว้) กล่าวคือ ประหารชีวิต, จำคุก, กักขัง, ปรับ และริบทรัพย์สิน แต่มีการกระทำความผิดบางอย่างที่ยอมให้ถือว่าเป็นความผิดต่อวินัยทหาร ให้ลงทัณฑ์ตามกฎหมายว่าด้วยวินัยทหารแทนการลงโทษดังกล่าวได้ มีรายละเอียด (ตามมาตรา ๘ และมาตรา ๙) ดังนี้

- (๑) การกระทำความผิดตามประมวลกฎหมายอาญาทหาร บางมาตรา (มาตรา ๒๑, ๒๓, ๒๔, ๒๗, ๒๘, ๒๙, ๓๐, ๓๑, ๓๒, ๓๓, ๓๔, ๓๕, ๓๖, ๓๗, ๓๘, ๔๑, ๔๒, ๔๓, ๔๔, ๔๖, และ ๔๗) ถ้าผู้บังคับบัญชาพิจารณาว่าเป็นการเล็กน้อยไม่สำคัญให้ถือว่าเป็นความผิดต่อวินัยทหาร และมีอำนาจสั่งลงทัณฑ์ได้ตามกฎหมายว่าด้วยวินัยทหารเว้นแต่ผู้มีอำนาจแต่งตั้งตุลาการจะสั่งให้ส่งตัวผู้กระทำความผิดไปดำเนินคดีในศาลทหาร หรือจะมีการดำเนินคดีนั้นในศาลพลเรือนจึงให้เป็นไปตามนั้น

(๒) ความผิดหลู่โทษ ได้แก่ความผิดที่บัญญัติไว้ในภาค ๗ แห่งประมวลกฎหมายอาญา ตั้งแต่มาตรา ๓๖๗ ถึงมาตรา ๓๘๘ เป็นความผิดที่ไม่มีความรุนแรง เช่น ส่งเสียงหรือทำให้เกิดเสียง อื้ออึงทำให้ประชาชนตกใจหรือเดือดร้อน, หาวาธุเข้าไปในเมือง หมู่บ้านหรือทางสาธารณะโดยเปิดเผยหรือโดยไม่มีเหตุอันสมควร, ทะเลาะกันในที่สาธารณะ, ยิงปืนโดยใช้เหตุในเมือง ในหมู่บ้านหรือที่ชุมนุมชน, เสพสุราหรือของเมาอย่างอื่นจนเมาและประพฤตินุญวาย หรือครองสติไม่อยู่ในถนนสาธารณะหรือสาธารณสถาน เป็นต้น ความผิดหลู่โทษดังกล่าวแล้วนั้น มีอัตราโทษอย่างสูง จำคุกไม่เกิน ๑ เดือน หรือปรับไม่เกิน ๑,๐๐๐ บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

(๓) ความผิดที่เปรียบเทียบได้ตามกฎหมาย ซึ่งได้แก่

- ความผิดที่มีโทษปรับสถานเดียว
- ความผิดหลู่โทษ
- ความผิดที่มีอัตราโทษไม่สูงกว่าความผิดหลู่โทษ
- ความผิดตามกฎหมายแผนกภาษีอากรซึ่งมีอัตราโทษปรับอย่างสูงไม่เกิน ๒,๐๐๐ บาท

ความผิดตามกฎหมายอื่นใด แม้จะมีโทษจำคุกไม่เกิน ๑ เดือน หรือปรับไม่เกิน ๑,๐๐๐ บาท ก็ตาม ก็ไม่เรียกความผิดนั้นเป็นความผิดหลู่โทษเพราะความผิดหลู่โทษเป็นความผิดในประมวลกฎหมายอาญาดังได้กล่าวแล้วเท่านั้น

๖. ลักษณะความผิดต่าง ๆ

ความผิดต่าง ๆ ตามที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายอาญานั้น สามารถพิจารณาแยกความผิดออกได้เป็น ๒ กลุ่ม ตามประเภทของบุคคลที่กระทำผิดดังนี้คือ

(๑) ความผิดสำหรับบุคคลทั่วไป (ซึ่งรวมความผิดที่ทหารกระทำอยู่ในตัวด้วย) ได้แก่ ความผิดฐาน - เหลยศึกเสียสัตย์

- ลักลอบสอดแนม
- ปิดบังซ่อนเร้นหรือช่วยเหลือราชศัตรู หรือผู้ลักลอบสอดแนม
- ยุยงหรือข่มขืนใจผู้บังคับกองทหารให้ยอมแพ้
- ทำให้เรือของทหารชำรุดหรืออับปางโดยเจตนา
- ทำให้เรือของทหารชำรุดหรืออับปางโดยประมาท
- สบประมาทธง
- ทำร้ายทหารยาม
- หมิ่นประมาทหรือขู่เข็ญจะทำร้ายทหารยาม
- กระทำการปราศจากความเมตตาแก่ผู้ถูกอาวุธบาดเจ็บในยามสงคราม
- ใช้ธงหรือเครื่องหมายกาชาดผิดข้อบังคับในยามสงคราม

(๒) ความผิดสำหรับบุคคลที่เป็นทหาร ได้แก่ความผิดฐาน

- นายทหารยอมแพ้แก่ราชศัตรู
- นายเรือถอยเรือออกจากที่รบโดยไม่มีเหตุผลสมควร
- นายเรือจงใจกระทำหรือปล่อยให้เรือของทหารซำรุดหรืออับปาง
- นายเรือกระทำหรือปล่อยให้เรือของทหารซำรุดหรืออับปางโดยประมาท
- นายเรือละทิ้งเรือเมื่อมีเหตุร้ายเกิดขึ้น
- นายเรือละทิ้งเรือขณะที่ยังมีคนอยู่ในเรือ
- ทหารทำลายหรือละทิ้งเครื่องสาตราวุธ
- ทหารละทิ้งหน้าที่
- ทหารขัดคำสั่ง
- ทหารขัดคำสั่งอย่างองอาจ
- ทหารขัดขึ้นหรือละเลยไม่กระทำตามข้อบังคับ
- ทหารขัดขึ้นไม่กระทำตามข้อบังคับอย่างองอาจ
- ทหารหลับยามหรือเมาสุราในหน้าที่
- ทหารยามไม่เอาใจใส่หรือประมาทในหน้าที่
- ทหารทำร้ายผู้บังคับบัญชา
- ทหารทำร้ายทหารซึ่งเป็นผู้ใหญ่เหนือตน
- ทหารแสดงความอาฆาตหรือหมิ่นประมาทผู้บังคับบัญชาหรือผู้ใหญ่นี้อัตน
- ทหารกำเริบ
- ทหารหนีราชการ
- ทหารปลอมปนทรัพย์สินของทหาร
- ทหารกระทำผิดในขณะที่เป็นยามมีอาวุธของหลวงติดตัว

(ลักษณะความผิดต่าง ๆ ดังกล่าว จะได้อธิบายองค์ประกอบความผิดบางความผิดต่างหาก)

กฎหมายว่าด้วยวินัยทหาร

ทหารกับวินัยเป็นของคู่กัน เพราะทหารจะได้ชื่อว่าเป็นทหารที่ดี หรือกองทัพจะมีสมรรถภาพเข้มแข็ง หรือการรบจะประสบชัยชนะ ส่วนหนึ่งย่อมขึ้นอยู่กับทหารที่มีวินัยดี คือปฏิบัติตามวินัยอย่างเคร่งครัด ในยามสงครามหากทหารพากันขาดวินัยเสียหมด กองทหารก็คงมีสภาพไม่ผิดกับหมูโจร วินัยจึงเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับทหาร

เมื่อวินัยเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับทหาร จึงจำเป็นที่จะต้องกำหนดหลักเกณฑ์ว่าการกระทำอย่างไร ถือเป็นการกระทำผิดวินัยทหารไว้ให้เป็นที่ยึดเหนี่ยว และเมื่อมีการกระทำผิดวินัยขึ้นจะปราบปรามป้องกันหรือจัดการลงโทษอย่างไร เพื่อประโยชน์ในการนี้รัฐบาลจึงได้ตรากฎหมายว่าด้วยวินัยทหารขึ้น

๑. ประวัติกฎหมายว่าด้วยวินัยทหาร

กฎหมายว่าด้วยวินัยทหารได้ตราขึ้นโดยอาศัยอำนาจประมวลกฎหมายอาญาทหารซึ่งให้อำนาจผู้บังคับบัญชาทหารลงอาญาแก่ผู้กระทำผิดวินัยได้ตามที่จะได้กำหนดไว้ในลักษณะกฎ หรือข้อบังคับ ซึ่งจะได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตั้งขึ้นไว้ (ดูมาตรา ๗) ประมวลกฎหมายอาญาทหารได้ประกาศใช้เมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๔ หลังจากนั้นต่อมาจึงได้ตรากฎหมายว่าด้วยวินัยทหารขึ้น ซึ่งในครั้งนั้นยังมีได้ตราในรูปพระราชบัญญัติ

พ.ศ. ๒๔๖๔ ได้มีประกาศใช้ กฎยุทธวินัย ซึ่งมีชื่อเต็มว่า กฎว่าด้วยยุทธวินัยและการลงอาญาทหารบก ฐานละเมิดยุทธวินัย ลงวันที่ ๒๓ กันยายน พุทธศักราช ๒๔๖๔

พ.ศ. ๒๔๖๕ ได้มีประกาศใช้ กฎเสนาบตีว่าด้วยอำนาจลงอาญาทหารเรือ ลงวันที่ ๑๑ กันยายน พุทธศักราช ๒๔๖๕

พ.ศ. ๒๔๗๔ ได้มีการรวมกระทรวงกลาโหมกับกระทรวงทหารเรือเข้าเป็นกระทรวงกลาโหมโดยให้อำนาจเสนาบตีกระทรวงกลาโหมบังคับบัญชาได้ทั้งทหารบก ทหารเรือ ฉะนั้น เพื่อให้เป็นการสอดคล้องและรัดกุม รัฐบาลจึงได้ยกเลิกกฎหมายทั้งสองฉบับเสีย โดยได้ตรา พระราชบัญญัติว่าด้วยวินัยทหาร พุทธศักราช ๒๔๗๖ ขึ้นใช้แทน ซึ่งใช้บังคับตั้งแต่ ๒๐ สิงหาคม ๒๔๗๖ มาจนกระทั่งบัดนี้ ต่อมาก็ได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมบ้าง ถึงปี ๒๕๐๗ นี้ มีพระราชบัญญัติว่าด้วยวินัยทหารออกใช้รวม ๕ ฉบับ ดังนี้คือ

๑. พระราชบัญญัติว่าด้วยวินัยทหาร พุทธศักราช ๒๔๗๖
๒. พระราชบัญญัติว่าด้วยวินัยทหาร แก้ไขเพิ่มเติม พุทธศักราช ๒๔๗๗
๓. พระราชบัญญัติว่าด้วยวินัยทหาร แก้ไขเพิ่มเติม พุทธศักราช ๒๔๗๗ (ฉบับที่ ๒)
๔. พระราชบัญญัติว่าด้วยวินัยทหาร (ฉบับที่ ๔) พุทธศักราช ๒๔๘๐

๕. พระราชบัญญัติว่าด้วยวินัยทหาร (ฉบับที่ ๕) พ.ศ.๒๕๐๕

๒. พระราชบัญญัติว่าด้วยวินัยทหารบัญญัติถึงเรื่องอะไร

พระราชบัญญัติว่าด้วยวินัยทหารบัญญัติถึงเรื่องความหมายของคำว่าวินัยทหาร อำนาจหน้าที่ของผู้บังคับบัญชาทหารเกี่ยวกับวินัย ทักษะ และอำนาจการลงทัณฑ์ รวมทั้งบัญญัติถึงวิธีการร้องทุกข์เมื่อทหารไม่ได้รับความเป็นธรรมด้วย

๓. วินัยทหารคืออะไร

วินัยทหารนั้น คือการที่ทหารต้องประพฤติตามแบบธรรมเนียมของทหาร (มาตรา ๔)

คำว่า แบบธรรมเนียมของทหารนั้นมีความหมายกว้างซึ่งพอจะกล่าวได้ว่า หมายถึง การที่ทหารจะต้องประพฤติตามกฎหมาย ข้อบังคับ คำสั่ง ระเบียบ และแบบธรรมเนียมอื่นใดของทหาร ถ้าไม่ประพฤติปฏิบัติตาม ถือว่าจะกระทำความผิดวินัยทหาร

มาตรา ๕ ได้ยกตัวอย่างการกระทำความผิดวินัยไว้ ๙ ประการ คือ-

- (๑) ดื้อ ขัดขืน หลีกเลียง หรือละเลยไม่ปฏิบัติตามคำสั่งผู้บังคับบัญชาเหนือตน
- (๒) ไม่รักษาระเบียบการเคารพระหว่างผู้ใหญ่ผู้น้อย
- (๓) ไม่รักษามรรยาทให้ถูกต้องตามแบบธรรมเนียมของทหาร
- (๔) ก่อให้เกิดความสามัคคีในคณะทหาร
- (๕) เกียจคร้าน ละทิ้ง หรือเลินเล่อต่อหน้าที่ราชการ
- (๖) กล่าวคำเท็จ
- (๗) ใช้กิริยาวาจาไม่สมควร หรือประพฤติไม่สมควร
- (๘) ให้ตกเดือนสั่งสอน หรือลงทัณฑ์ผู้ใต้บังคับบัญชาที่กระทำความผิดตามโทษานุโทษ
- (๙) เสพเครื่องดองของเมาจนเสียกิริยา

ทั้งนี้ มิได้หมายความว่า การกระทำความผิดวินัยมีเพียง ๙ กรณีเท่านั้น การกระทำความผิดอื่นหากเป็นเรื่องผิดแบบธรรมเนียมของทหารแล้ว ย่อมเป็นการกระทำความผิดต่อวินัยทหารทั้งสิ้น

นอกจากนี้ ยังมีกรณีที่บัญญัติไว้โดยแน่ชัดในพระราชบัญญัตินี้ว่า เมื่อผู้บังคับบัญชาได้รับคำร้องทุกข์แล้วเพิกเฉยเสีย ถือว่าผู้บังคับบัญชากระทำความผิดวินัยทหาร (มาตรา ๒๙) และในการร้องทุกข์หากเป็นความเท็จหรือร้องทุกข์ผิดระเบียบ ถือว่าผู้ร้องทุกข์กระทำความผิดวินัยทหารด้วย (มาตรา ๓๑)

๔. อำนาจของผู้บังคับบัญชาในกรณีทหารกระทำผิดวินัย

ผู้บังคับบัญชามีหน้าที่จัดการ ระงับรักษาวินัยของทหารภายใต้บังคับบัญชาโดยกวดขัน เมื่อทหารได้กระทำผิดวินัยขึ้น ผู้บังคับบัญชาทหารย่อมมีอำนาจหน้าที่ดังต่อไปนี้

- (๑) ใช้อาวุธเพื่อปราบปรามทหารที่ก่อการกำเริบ หรือบังคับทหารที่ละทิ้งหน้าที่ให้กลับเข้าประจำหน้าที่
- (๒) ลงทัณฑ์
- (๓) ปลดจากประจำการ
- (๔) ถอดยศ

๕. ทัณฑ์

คำว่า "ทัณฑ์" นั้น หมายถึงการลงโทษที่ผู้บังคับบัญชาทหารกระทำต่อทหารผู้ใต้บังคับบัญชา ที่กระทำความผิดต่อวินัยทหาร ต่างกับคำว่า โทษ (ตามความหมายอย่างแคบ) ซึ่งหมายถึงการลงโทษ ที่ศาลได้พิพากษาลงโทษจำเลย

ทัณฑ์แบ่งออกเป็น ๕ อย่าง คือ จำขัง ขัง กัก ทัณฑ์กรรม และภาคทัณฑ์

จำขัง คือ ขังโดยส่งไปฝากให้อยู่ในความควบคุมของเรือนจำทหาร

ขัง คือ กักตัวไว้ในบริเวณใดบริเวณหนึ่งตามแต่จะกำหนดให้

กัก คือ กักตัวไว้ในบริเวณใดบริเวณหนึ่งตามแต่จะกำหนดให้

ทัณฑ์กรรม คือ ให้กระทำการสุขา การโยธา ฯลฯ เพิ่มจากหน้าที่ประจำซึ่งจะต้องปฏิบัติอยู่แล้ว หรือปรับให้อยู่เวรยามนอกหน้าที่ประจำ

ภาคทัณฑ์ คือ ผู้กระทำความผิดอันควรต้องรับทัณฑ์สถานใดสถานหนึ่งใน ๔ สถาน จำขัง ขัง กัก และทัณฑ์กรรม แต่มีเหตุอันควรปราณีจึงเป็นแต่แสดงความผิดของผู้นั้นให้ปรากฏหรือให้ทำทัณฑ์กรรมบ่นไว้

นอกจากทัณฑ์ทั้ง ๕ ประการนี้ กฎหมายห้ามมิให้คิดขึ้นใหม่หรือใช้วิธีลงทัณฑ์อย่างอื่น เป็นอันขาด ถ้าใช้ทัณฑ์อย่างอื่น เช่น โบย ผู้กระทำความผิดไม่ได้รับความคุ้มครองของกฎหมาย เพราะกฎหมายไม่ได้ให้อำนาจไว้ และย่อมมีความผิดฐานทำร้ายร่างกายตามประมวลกฎหมายอาญาด้วย

๖. อำนาจการลงทัณฑ์

ผู้บังคับบัญชาชั้นใด (รวมทั้งผู้ซึ่งได้รับมอบอำนาจให้บังคับบัญชาตามมาตรา ๑๐) จะมีอำนาจในการลงทัณฑ์เพียงใดนั้น ได้มีกำหนดชั้นผู้ลงทัณฑ์ไว้ใน ตารางเกณฑ์เทียบชั้นผู้ลงทัณฑ์และรับทัณฑ์ และได้กำหนดวันที่จะส่งลงทัณฑ์ได้ใน ตารางกำหนดทัณฑ์ ซึ่งได้

กำหนดอำนาจของผู้บังคับบัญชาลดหลั่นกันตามลำดับ

ผู้บังคับบัญชาผู้ใดมีตำแหน่งตรงตามตารางเกณฑ์เทียบชั้นก็มีอำนาจสั่งลงทัณฑ์ได้ตามเกณฑ์ในตารางกำหนดทัณฑ์ หากตำแหน่งไม่ตรงตามตารางเกณฑ์เทียบชั้น ก็ให้ถือตามที่ได้เทียบตำแหน่งไว้ในข้อบังคับกระทรวงกลาโหม คือข้อบังคับกระทรวงกลาโหมว่าด้วยตำแหน่งและการเทียบตำแหน่งบังคับบัญชาข้าราชการกลาโหม พ.ศ.๒๕๐๑

กรณีที่ผู้บังคับบัญชามีอำนาจลงทัณฑ์สูงกว่าปกติ อำนาจการลงทัณฑ์ย่อมเป็นไปตามที่กล่าวแล้วแต่ในความผิดวินัยบางเรื่อง กฎหมายเพิ่มอำนาจให้ผู้บังคับบัญชาบางตำแหน่งมีอำนาจลงทัณฑ์สูงกว่าที่กำหนดไว้ในตารางกำหนดทัณฑ์ได้คือ

"มาตรา ๑๖ ถ้าเป็นความผิดซึ่งมีวิธีวางอัตรากำหนดทัณฑ์ไว้แน่นอนแล้ว เช่น ฐานขาดหนี้ราชการทหาร เป็นต้น หากกำหนดทัณฑ์นั้นเหนืออำนาจของผู้บังคับบัญชาที่จะสั่งลงทัณฑ์ได้ ก็ให้นำเสนอเพียงชั้นที่กล่าวต่อไปนี้

๑. ฝ่ายทหารบก ผู้มีอำนาจบังคับบัญชาตำแหน่งชั้นผู้บังคับการกรม หรือชั้นผู้บังคับกองพันที่อยู่ต่างท้องถิ่นกับผู้มีอำนาจบังคับบัญชาชั้นผู้บังคับการกรม

๒. ฝ่ายทหารเรือ ผู้มีอำนาจบังคับบัญชาตำแหน่งชั้นผู้บังคับหมวดเรือ หรือชั้นผู้บังคับกองพันที่อยู่ต่างท้องถิ่นกับผู้มีอำนาจบังคับบัญชาชั้นผู้บังคับหมวดเรือ

๓. ฝ่ายทหารอากาศ ผู้มีอำนาจบังคับบัญชาตำแหน่งชั้นผู้บังคับกองบิน

แม้ว่ากำหนดทัณฑ์นั้นจะเหนืออำนาจก็ดี ก็ให้ผู้บังคับบัญชาชั้นที่กล่าวนี้มีอำนาจลงทัณฑ์ได้ทีเดียว ไม่ต้องนำเสนอตามลำดับชั้นต่อไปอีก"

ความผิดที่กระทรวงกลาโหมได้วางอัตรากำหนดทัณฑ์ไว้แน่นอนแล้ว ได้แก่ ความผิดฐานหนีราชการ ตามข้อบังคับทหารที่ ๕/๙๑๐๓ ว่าด้วยระเบียบการลงอาชญาทหารหนี ๒๔๗๕

ราชการ และความผิดฐานทำให้อาวุธและเครื่องยุทโธปกรณ์ชำรุดหรือสูญหาย ตามข้อบังคับทหารที่ ๑/๔๘๑๔ ว่าด้วยวินัยการรักษาอาวุธและเครื่องยุทโธปกรณ์ ข้อบังคับดังกล่าว ๒๔๘๕

ได้กำหนดเกณฑ์การลงทัณฑ์ไว้ตายตัว การลงทัณฑ์แม้จะเกินอำนาจผู้บังคับบัญชา ก็ให้ผู้มีอำนาจบังคับบัญชาตำแหน่งตามที่บัญญัติไว้ใน มาตรา ๑๖ มีอำนาจสั่งลงได้ สำหรับทหารอากาศก็นำเสนอผู้บังคับบัญชาเพียงชั้นผู้บังคับการกองบินเท่านั้น

อำนาจการลงทัณฑ์ของผู้บังคับบัญชาทหารที่แตกต่างไปจากตารางกำหนดทัณฑ์อีกข้อหนึ่งก็คือ ในกรณีที่นายทหารที่เป็นหัวหน้าทำการควบคุมทหารไปโดยลำพัง ทหารที่อยู่ในความควบคุมได้กระทำความผิดวินัยทหารขึ้น กฎหมายเพิ่มอำนาจให้นายทหารที่เป็นหัวหน้านั้นมีอำนาจลงทัณฑ์เสมอผู้ที่มีอำนาจเหนือจากตำแหน่งของตนขึ้นไปอีกชั้นหนึ่งได้ เว้นแต่นายทหารนั้นเป็น

ผู้มีอำนาจลงโทษชั้น ๒ ขึ้นไป จึงไม่ต้องเพิ่ม (มาตรา ๑๗)

๗. การเพิ่มโทษ ลดโทษ หรือยกโทษ

ความผิดเดิม ผู้ที่สั่งลงโทษหรือผู้บังคับบัญชาเหนือผู้สั่งลงโทษนั้น มีอำนาจที่จะเพิ่มโทษ หรือลดโทษ หรือยกโทษในโทษที่สั่งลงไว้แล้วนั้นได้ แต่ถ้าเพิ่มโทษ โทษที่สั่งใหม่รวมกับโทษเดิมต้องไม่เกินอำนาจของผู้ที่สั่งใหม่นั้น (มาตรา ๒๐)

ความผิดใหม่ที่เกิดขึ้นในระหว่างรับโทษ ถ้าผู้ใดที่ได้รับโทษซึ่งอยู่ใต้กระทำความผิดซ้ำในความผิดประเภทเดียวกับที่ถูกลงโทษ ผู้มีอำนาจลงโทษจะสั่งเพิ่มโทษก็ให้เพิ่มใหม่เมื่อรวมกับกำหนดเดิมแล้วไม่เกินอำนาจของผู้สั่งลงโทษ หากเห็นว่าควรรับโทษเกินอำนาจของผู้สั่งลงโทษ ก็ให้รายงานขออำนาจผู้บังคับบัญชาเหนือตามมาตรา ๑๕(มาตรา ๑๘)

๘. หลักปฏิบัติในการลงโทษ

(๑) ถ้าจะลงโทษหลายสถานก็ทำได้ไม่เกินสองสถาน แต่สถานหนึ่ง ๆ นั้นสั่งลงโทษได้เพียงกึ่งอำนาจเท่านั้น (มาตรา ๑๒)

(๒) ต้องแน่ใจว่าผู้ที่รับโทษนั้นเป็นผู้ที่ได้กระทำความผิดจริง จึงสั่งลงโทษ อย่าสั่งลงโทษโดยโง่เขลา หรือลงโทษแก่ผู้ที่ไม่ปรากฏความผิดชัดเจน และต้องชี้แจงให้ผู้กระทำความผิดทราบว่ากระทำความผิดในข้อใด เพราะเหตุใด ก่อนที่จะลงโทษ (มาตรา ๑๓)

(๓) หากเห็นควรให้ผู้กระทำความผิดรับโทษสูงกว่ากำหนดที่ตนจะสั่งได้ ก็ให้ผู้บังคับบัญชานั้นรายงานความผิดเสนอความเห็นว่าการลงโทษเพียงไร ไปยังผู้บังคับบัญชาตามลำดับชั้น จนถึงผู้มีอำนาจพอที่จะลงโทษในความผิดนั้นได้ (มาตรา ๑๕)

(๔) การลงโทษนายทหารสัญญาบัตร จะต้องรายงานตามลำดับชั้นจนถึง รัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม รวมทั้งข้าราชการกลาโหมพลเรือนชั้นสัญญาบัตรด้วย

การลงโทษข้าราชการชั้นประทวน จะต้องรายงานตามลำดับชั้นจนถึงผู้บังคับบัญชาชั้นแม่ทัพเป็นหัวหน้าส่วนราชการที่ขึ้นตรงต่อรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม ผู้บัญชาการทหารบก ผู้บัญชาการทหารเรือ หรือ ผู้บัญชาการทหารอากาศ (ดูคำชี้แจงทหารที่ ๗/๑๗๘๒๙)
๒๔๘๑

การรายงานการลงโทษจะต้องระบุด้วยว่าเคยถูกลงโทษสถานใดมาแล้วกี่ครั้ง หรือเป็นครั้งแรกด้วย (ตามหนังสือ สป.ที่ กห ๐๒๐๑/๑๗๗๑๖ ลง ๓ ส.ค.๑๐)

(๕) จะต้องจัดการลงโทษภายใน ๓ เดือน นับแต่วันที่ปรากฏหลักฐานแห่งความผิดของผู้กระทำความผิดแน่นอนแล้ว หากพ้นกำหนดนั้นจะลงโทษโดยอำนาจของผู้มีอำนาจลงโทษชั้นนั้นอีกไม่ได้ (สามารถรายงานให้ผู้บังคับบัญชาชั้นเหนือขึ้นไปใช้อำนาจลงโทษได้)

กรณีที่ผู้กระทำความผิดขาดหนี้ก่อนครบกำหนด ๓ เดือน โดยยังมีได้รับทัณฑ์นั้น ระหว่างขาดหนี้หนี้ไม่นับรวมด้วย ให้เริ่มนับ (ต่อจากระยะเวลาก่อนขาดหนี้) แต่วันที่ได้ตัวผู้นั้นกลับคืนสังกัด (มาตรา ๑๙)

๙. การใช้อาวุธ

เมื่อผู้บังคับบัญชาทหารรวมทั้งผู้ที่ช่วยเหลือมีความจำเป็นต้องใช้อาวุธเพื่อปราบปรามทหารผู้ก่อการกำเริบหรือเพื่อบังคับทหารผู้ละทิ้งหน้าที่ให้กลับทำหน้าที่ของตนก็มีสิทธิที่จะใช้อาวุธได้ กฎหมายให้ความคุ้มครองไม่ต้องได้รับโทษเพราะการใช้อาวุธนั้น แต่เมื่อใช้อาวุธแล้วต้องรายงานตามลำดับชั้นจนถึงรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม (มาตรา ๖)

การใช้อาวุธจะต้องใช้ในกรณีจำเป็นจริง ๆ และจำเป็นต้องเป็นกรณีที่ทหารก่อการกำเริบหรือละทิ้งหน้าที่เท่านั้น ข้อที่ควรระวังก็คือ อย่าใช้อาวุธเกินกว่าเหตุเพราะมีความผิดในทางอาญาได้

๑๐. การปลดจากประจำการ

ทหารที่กระทำความผิดวินัยนอกจากจะต้องรับทัณฑ์แล้ว ผู้บังคับบัญชายังมีอำนาจปลดออกจากประจำการได้ด้วย (มาตรา ๗)

นอกจากการปลดประจำการเพราะกระทำความผิดวินัยแล้ว การปลดในกรณีอื่น ๆ นอกเหนือจากอำนาจตาม พ.ร.บ.วินัยทหาร ก็มีเหมือนกัน เช่น การปลดทหารกองประจำการ (ที่ต้องชั่งหรือจำคุกรวมกันไม่น้อยกว่า ๑ ปี) ตามกฎหมายว่าด้วยการรับราชการทหาร ปลดเพราะขาดคุณสมบัติการเข้ารับราชการทหาร ปลดเพราะต้องโทษอาญาหรือล้มละลาย

๑๑. การถอดยศบรรดาศักดิ์

นอกจากจะลงทัณฑ์และปลดผู้กระทำความผิดวินัยทหารแล้ว ผู้บังคับบัญชาทหารยังมีอำนาจที่จะถอดยศทหารของผู้ที่กระทำความผิดวินัยได้อีกด้วย (มาตรา ๗)

กรณีใดจะถอดยศบรรดาศักดิ์ได้นั้น คงเป็นไปตามระเบียบกระทรวงกลาโหม ว่าด้วยผู้ซึ่งไม่สมควรจะดำรงอยู่ในยศทหารและบรรดาศักดิ์ พ.ศ. ๒๕๐๗

๑๒. การร้องทุกข์

ทหารบางคนอาจได้รับการปฏิบัติจากผู้บังคับบัญชาไม่เป็นธรรมได้ เพราะผู้บังคับบัญชาก็คือปุถุชนธรรมดาที่ยังมี รัก โกรธ โลภ หลง อยู่จึงอาจขาดคุณธรรมของการเป็นผู้บังคับบัญชาที่ดี ฉะนั้นทางราชการจึงได้เปิดโอกาสให้ทหารร้องทุกข์ได้ และเพื่อให้การร้องทุกข์ของทหารดำเนินไปในทางที่ควรปฏิบัติและเพื่อความเป็นระเบียบเรียบร้อย จึงได้กำหนดหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการร้องทุกข์ขึ้นไว้ในกฎหมายว่าด้วยวินัยทหาร